

זְכָרְנוֹת חֲרוֹנִיקָה

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΚΖ' • ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 191 • ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2004 • ΗΓΙΑΡ-ΣΙΒΑΝ 5764

Θεωρίες συνωμοσίας ή ο αποδιοπομπαίος τράγος

Του κ. ΦΑΝΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ 11η ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ και την επίθεση στους Διδύμους Πύργους άρχιος να γίνεται σε όλους οραιό παλιά θεωρία της συνωμοσίας των Εβραίων. Για να γνωρίσετε τη μεγάλη έξαρση κατά τη διάρκεια και μετά το τέλος του πολέμου στο Ιράκ. Ένα πλήθος ετερόκλιτού άρχιος μανιωδών ν' αναζητεί τον κινητήριο μοχλό της νέας τάξης πραγμάτων, της παγκόμιας αιαξίας δηλαδή. Και από διαφορετική αφετηρία ξεκινώντας κατέληξε και καταλήγει στο ίδιο πάντα ομειο... Πισω απ' όλα αυτά κρύβονται οι Εβραίοι...

ΚΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟΣΟ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΙ αυτοί που καταλήγουν στο ίδιο συμπέρασμα... Από εκείνους που κουβαλούν συνιδεολογικές αποσκευές τους την έμμονή τέλα του Εεριζώματος της Παλαιάς Διαθήκης από τη Βίβλο, μέχρι εκείνους που μιλούν για μία νέα εποχή αγάπης, από τους εχθρούς του μεταμοντέρνου μέχρι κρυπτοναζί ή νεοφασίστες, οι πάντες, υπακούοντας σε ένα υφέρπον αίτημα γενίκευσης, ανακαλύπτουν τον αίτιο των πολέμων και της παγκόμιας φωτιάς του πρόσωπο των Εβραίων. Προσχωρούν μ' αυτό τον τρόπο σε μια μυθοπλασία που βολεύει, που σέλνει νωρίς νωρίς τη οκέψη για ύπνο κι αφήνει τη δράση κατά των αιτιών που γεννούν τέτοια φαινόμενα στο περιθώριο. Η μυθοπλασία του αποδιοπομπαίου τράγου, εξαιρετικά δημοφιλής από παλαιότατων χρόνων, από την εποχή που εμφανιστήκε οργανωμένη κοινωνική ζωή, έχει πάρει σήμερα τεράστιες διαστάσεις και, κάτω από το φως των γεγονότων, προσέλαβε ρεαλιστικό χρώμα, εξ απίας των μεγάλων δόσεων αδιαφοροποίητης πληροφόρησης.

ΤΑ ΕΠΑΚΟΛΟΥΘΑ του εβραιοσυνομοσιολογικού παραληρήματος είναι ορατά δια γηρυού οφθαλμού στην προσπάθεια, ας πούμε, να εμφανιστεί ο Χιτλερ ως αποκρυφοτής ή στη συμβολική τάβυση των μυστικών υπερεοιδών με κλειστές λέοχες και εταιρείες όπως των Ιλλουμινάτων, για να αναφερθούμε μόνο σε δύο παραδείγματα. Μαύρη μαγεία και πληροφορική, μέσα μαζικής υποβολής και τηλεπικονιώνες, συνδυάζονται σε μια προοπήθεια αναθεώρησης του ιστορικοπολιτικού περιεχομένου και φροντίζουν να διαδίδονται με ιλιγγώδη ταχύτητα τέτοιες απόψεις, τροφοδοτώντας παρανοϊκές φοβίες και στοχεύοντας κατ' ευθείαν στην καρδιά. Οι τίποια πια δεν πρέπει να ανάγγειται σε διαλεκτικές αιτίες. Έτοι αφαιρούν από τη οκέψη τη διαλεκτική, το μόνο εργαλείο που οδηγεί με ακρίβεια στην ανάλυση των κοινωνικών και πολιτικών δεδομένων. Τίποτε πλέον δεν μπορεί να εξηγηθεί, υποδηλώνοντας κλείνοντας μας με σημασία το μάτι. Όλα είναι ανεξήγητα σε έναν κόδιμο φαινομενικά παράλογο. Το ανεξήγητο, είναι ου να μάς λένε, δε γίνεται ν' ανυιμετωπούσε με τη λογική. Ο μόνος τρόπος αντιμετώπισης του επομένως, είναι η καταφυγή σε ιδεολογήματα που συν-

δυάζουν τα πολιτικά και κοινωνικά στοιχεία με μαγικά-θρησκευτικά. Η καταφυγή, με άλλα λόγια, στην Καμπαλά που σε οριομένους κύκλους επανέρχεται ουαν μία μεταμοντέρνα επιστήμη. Ή στην επίρριψη των ευθυνών για τα δεινά του κόσμου σ' ένα λαό, τους Εβραίους.

ΕΙΝΑΙ ΟΜΩΣ ΚΑΤΑΠΑΝΚΤΙΚΑ αντιφατικό να κατηγορούνται οι Εβραίοι ότι έχουν διεισδύσει σε όλους τους χώρους άσκησης της εξουσίας, πώς έχουν βάλει τη σφραγίδα τους σε κάθε πολιτική παράδοση, σε κάθε εθνική ιδιοσυγκρασία από τη μια, κι από την άλλη να κατηγορούνται πως είναι φορείς του διαφορετικού. Να κατηγορούνται δηλαδή από τη μια ότι είναι αιωνίως ένοι και από την άλλη, ταυτόχρονα, ότι διαβρώνουν τα πάντα εκ των έσω. Να κατηγορούνται διαφράξ κατά μήκος της ιστορικής διαδρομής ουαν αναφοριών παράστα και, ταυτόχρονα, να κατηγορούνται πως είναι αυτοί που κυβερνούν τον κόδιμο επειδή, ακριβώς, μπόρεσαν να αφοριούσθων στο έπακρο ώστε να γίνουν αποδεκτοί κι υστερα -αφομοιωμένοι όπως είναι εντελώς- να αφομοιώσουν τους υπόλοιπους.

ΑΝ ΔΕΙ ΚΑΝΕΙΣ ΜΕ ΨΥΧΡΑΙΜΗ ΜΑΤΙΑ τα γεγονότα, θα καταλάβει χωρίς μεγάλο κόπο ότι οι Εβραίοι τοποθετούνται από όλους τους άλλους, σταθερά, πίσω από κάθε οκοτεινή καμπή του ιστορικού χρόνου. Εκεί που τα πεπραγμένα ήταν δύσκολο ή ακατόρθωτο να ερμηνευτούν, εκεί τοποθετούνται οι Εβραίοι. Να ουνωμοτούν. Σ' αυτές τις οκοτεινές ιστορικές καμπές βρίσκεται η απαρχή των προγραφών, των μαζικών διογμών τους, μ' αποκορύφωμα το Ολοκαύτωμα πριν μερικές δεκαετίες.

ΕΝΩ ΕΠΑΝΕΡΧΕΤΑΙ Ο ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ και, φορώντας το επιτημονικό του προσωπείο, αναζητά τη χαμένη γενετική αριτοκρατία, είναι αναγκαίο να επιθετεί δυνατά και καθαρά, ότι τέτοιου τύπου θεωρίες συνωμοσίας δεν είναι μόνον άδικες και επικίνδυνες για έναν λαό ολόκληρο, αλλά άδικες και επικίνδυνες για όλη την ανθρωπότητα, μιας και τιοθετώνται τις η τελευταία άλλο δεν κάνει, παρά να αφήνει κάπως το άηλο της διαλεκτικής, το μόνο που μπορεί να ερμηνεύσει τα φαινόμενα. Κι αυτοαφοιλιζόμενη, παραδίδει το πνεύμα στην επικληπτική του μαγικού και των λογής λογής αποδιοπομπαίων τράγων. Όσο καταστροφική κι ανθηθική είναι η πολιτική του Ιοραΐλ στα Κατεχόμενα, άλλο τόσο καταστροφική κι ανθηθική είναι η "ιδέα" πώς για τα δεινά όλης της ανθρωπότητας υπεύθυνος είναι ένας λαός... Άλλού είναι η αιτία... Μόνο που κάποιοι φρόντισαν να ξεμάθουμε να φάχνουμε... Και ξεμάθαμε... Και βολεύόμαστε με θεωρίες συνωμοσίας...

ΚΙ ΑΥΤΟΙ, ανενόχλητοι, κάνουν τη δουλειά τους...

[Από τον «Νέο Τύπο Μαγνοίας», 22.4.2004].

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Το Εβραικό Αλφάβητο

'Evas εβραϊκός θρήνος για την πτώση της Κωνσταντινούπολης

Του κ. ΙΩΣΗΦ ΒΕΝΤΟΥΡΑ

Οι Ενετοί, με την αποχώρωσή τους το 1669 από την Κρήτη, μετέφεραν στην Ιταλία όλα τα αρχεία τους. Έτσι, το Βατικανό απέκτησε τη βιβλιοθήκη του Κρητικού ποιητή Ηλία μπεν Ελκανά Καψάλη (1483-1555). Αυτή η βιβλιοθήκη περιελάμβανε μεταξύ άλλων το αρχείο του Κρητικού λογίου Μιχαήλ μπεν Σαμπετάι Μπάλμπο. Θα πρέπει να οπειωθεί ότι στη διάρκεια της Αναγέννησης ο Εβραιοί Κρητικοί λόγιοι συνέβαλαν στη διάδοση της κλασικής παιδείας. Στην Ιταλία Κρητικοί Εβραιοί λόγιοι, όπως ο Σαμαρίας μπεν Ελιγιά, ο Ηλίας τιελ Μέντικο και ο Ηλίας Καψάλης¹, μετέφρασαν σημαντικά έργα της ελληνικής γραμματείας προβληματιζόμενοι με θεολογικά ζητήματα που έθειε την αριστοελική φιλοσοφία. Ο Κρητικός λόγιος Ηλίας Φιλοσώφη δίδασκε ότι οι δέκα καιγυρίες του Αριστοτέλη δεν είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν για να προσδιορίσουν τον Θεό. Το 1466 οι λόγιοι Κρητικοί Μιχαήλ Κοέν Μπάλμπο και Μωυσής Κοέν Ασκεναζή διαλέγονται δημόσιως για το κατά πόσον η πιστή και η λογική μπορούν να συνυπάρχουν. Η βασική τους διαφωνία αφορά το ζήτημα της μετεμψύχωσης, την οποία ο Μπάλμπο αποδεχόταν, ενώ ο Ασκεναζή αρνιόταν.

Ο Μιχαήλ Κοέν Μπάλμπο (1420-1484;) ήταν εξέχον μέλος της εβραϊκής κρητικής κοινότητας, ποιητής, καβαλιστής και φιλόνθρωπος. Ο θρήνος για την πτώση της Κωνσταντινούπολης², γραμμένος στα εβραϊκά, είναι ένας κέντρωνας³, οι στίχοι του οποίου έχουν παρθεί από τη Βίβλο (κυρίως από τον Ιερεμία, τον Ηοαία και τους Θρήνους)⁴.

Το ποίημα στα ελληνικά είναι ελεύθερη απόδοση του εβραϊκού κειμένου.

Και να που θόρυβος έρχεται
από τη Γη του Βορρά.
Ανάμεσα στη Μήδωλ⁵ και τη θάλασσα
αιχμάλωτοι η κόρη του λαού μου
και ο λαός της κατάρας μου.
Κατέστρεψαν τον αμπελώνα μου
και το πλήθος του έθνους μου.
Το άστρο της αυγής έπεσε στη γη
συντρίψμι κωρίς φως
και η φαρέτρα δονείται εναντίον του
αφήνει βαθιές αυλακιές.
Η λόγχη και το δόρυ αστράφτουν.
Αυτοί που ανατράφηκαν στην πορφύρα
τρεκλίζουν και παραπατούν.
Η ζωή τους εκτοξεύεται από την
κοιλότητα της σφεντόνας.
Πέθανε ο Βελάδ.
Σ' ερημωμένες κοιλάδες
κείτονται στις στάχτες.
Η γη θρηνεί
σπάζει και συντρίβεται.
Απόλυτη καταστροφή.
Και μια φωνή ακούγεται.
Γέρνει τη μέρα του απόσπερου

οι σκιές μακραίνουν
κι ακούγεται η φωνή:
Κλάγε.

Γιατί να κλάγω;
Ο άνθρωπος είναι χορτάρι
λιόδεντρο που το πινάζουμε
τοαμπά στο τέλος του τρυγυπού.

Με την πίκρα στην ψυχή πεθαίνει
και φευγαλέο αγριολούλουδο π δόξα του.
Σκοτεινιάζει ο ουρανός.

Ήπιε από την κούπα της θεϊκής οργής
και τ' άστρα τ' ουρανού δεν θα δώσουν το φως τους πα
καλύφθηκε με καπνιά η όψη τους.
Ο ήλιος σκοτείνιασε στην αυγή του.
Το φεγγάρι μαύρισε οαν τις σκνένες του Κνδάρη.

Έχασε την όψη του.
Έξω κλαίνε οι γενναιοί
Κλαίνε πικρά και φιλονικούν.
Οι πρέσβεις της ειρήνης θρηνούν
κι αφήνουν σημάδι δίπλα τους.
Γι' αυτό είπα:

Μη με κοιτάτε.
Με λύγους και πικρά δάκρυα πενθώ
και μη με παρηγορείτε.
Πληγώθηκε η καρδιά μου.
Ρίγος μ' ἔπαισε και πόνοι γέννας.
Τρέμουν τα γόνατά μου.
Γέμισαν οδύνη οι λαγόνες μου.
Σκόρπιος τους γενναιούς μου
έστειλε ουντριβή και σύχνων.
Ποιος εγκατέλειψε τον Ισραήλ στους ἀρπαγες;
Είχε το ύψος των κέδρων
τον μεγάλο αετό με τα πολύχρωμα φτερά.
Ριφάθ και Θωγαρμά⁶
Εκείνους που κατοίκησαν στα ύψη
την Πόλη την Υψηλή και τ' αστέρια
έριξε στο χώμα, στον ψιθυρο και το μουρμουρητό.
Και οβίνει, αλίμονο, η ψυχή μου από τους δολοφόνους.

/Ο κ. Ιωσήφ Βεντούρας ασχολείται, μεταξύ άλλων, με την ποίηση
κι έχει εκδόσει τα βιβλία «Tavaïs», «Αριθμητική μιας ανάμνησης»,
κ.ά./.

Υποομειώσεις:

1. Β.λ. οχετικά L. Weinberger, *Jewish Poets In Crete*, Hebrew Union College Press, Σινσινάτι, Οχάιο 1985.
2. Το ποίημα έχει οχολιάσει η Μαρία Ευθυμίου στο βιβλίο της *Ot Eβραιοι του Βιζαντιου και η πτώση της Βασιλεύουσας*.
3. Ποίημα που αποτελεί ουγκόλλων στίχων άλλων ποιημάτων.
4. Β.λ. οχετικά Steven B. Bowman, *The Jews of Byzantium*, Bloch Publishing Company Inc., 1985.
5. Πόλη ή οχυρό όπου κατασκήνωσαν οι Εβραιοί κατά την έξοδό τους από την Αίγυπτο, πριν διασχίσουν την Ερυθρά Θάλασσα.
6. Βασιλίας στην Εδώμ.
7. Τα γεγόνια του Νώε (Γένεσις, 10:3).

Όνοματεπώνυμα Σερραίων πολιτών Εβραϊκής καταγωγής από το 1843 εώς και το 1925

Του κ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ ΒΟΥΡΟΥΖΙΔΗ

Στοιχεία της ιστορικής παρουσίας των Εβραιών στα Σέρρας

Hαρχή εγκαταστάσεως εβραϊκού πληθυσμού στην περιοχή των Σερρών μας είναι άγνωστη. Η ιστορική ίδια διαδρομή της κοινότητάς τους, με βάση κάποια ψήγματα ιστορικών στοιχείων, μπορεί να χαραχθεί. Η προσφορά τους στον πολιτισμό και στην οικονομία της πόλεως των Σερρών, προτού η πόλη απέριθει για πάντα, τη ζωντανή και πρωτότυπα δημιουργική παρουσία τους, είναι δυνατό, παρά το γεγονός πως δεν υπάρχουν επαρκείς ιστορικές μαρτυρίες, να ανιχνευθεί.

Hαρχαιότερη ένδειξη παρουσίας εβραϊκού στοιχείου στην περιοχή των Σερρών, ανάγεται, στην εποχή της Ρωμαϊκής κυριαρχίας και, τόπος δράσεως της κοινότητάς τους, ήταν η Αμφίπολη. Η επόμενη, βεβαιωμένη μαρτυρία υπάρχεις εβραϊκού στοιχείου στην περιοχή των Σερρών, σημειώνεται από το ραβίνο Βενιαμίν μπεν Γιονά, από την Τουδέλα της Ιωνίας, που εποκέφθηκε την περιοχή της Ανατολικής Μακεδονίας περί το 1162. Από τη Θεοσαλονίκη, γράφει στις ταξιδιωτικές του εντυπώσεις ο ραβίνος Βενιαμίν, και σε απόσταση δρόμου δυο ημερών, βρίσκεται το χωριό Mitrizzi, στο οποίο κατοικούν Εβραίοι. Το χωριό Mitrizzi, κατά τους μελετητές του έργου του ραβίνου, ταυτίζεται με το χωριό των Σερρών Δημητρίτοι. Έκτοτε και έως το 1333 δεν έχουμε καμιά ένδειξη δραστηριοποίησεως Εβραίων στην περιοχή των Σερρών. Το Μάρτιο του 1333 μαθαίνουμε από μοναστηριακά έγγραφα της Ιεράς Μονής του Τιμίου Προδρόμου Σερρών, πως ο αυτοκράτορας του

Βυζαντίου Ανδρόνικος Γ' Παλαιολόγος, εκδίδει Χρυσόβουλλο που μαρτυρεί την ύπαρξη μικρής αριθμητικά εβραϊκής κοινότητας στο Κάστρο της Zixvns. Το 1345 ο Κράλης των Σέρβων Στέφανος Δουσάν, με Χρυσόβουλλο λόγο που απολύει, επιβεβαιώνει την ύπαρξη εβραϊκής κοινότητας στο Κάστρο της Zixvns.

Μαρτυρίες έγγραφες για την παρουσία Εβραιών στο Κάστρο των Σερρών αυτά τα χρόνια δεν έχουμε. Είναι ίδιας, βέβαιο, πως στην περιφέρεια του Κάστρου ζούσαν ελληνόφωνοι Εβραίοι ή Ρωμανιώτες Εβραίοι, οι οποίοι μετά την πώση της βασιλεύουσας το 1453 και ανάμεσα στα χρόνια 1453 και 1456 μεταφέρθηκαν, με διαταγή του Σουλτάνου Βαγιαζήτου Β' στην Κωνσταντινούπολη. Οι βίαια εκπατρισθέντες Εβραίοι των Σερρών, που χαρακτηρίζονταν, όπως άλλωστε και όλοι οι Ρωμανιώτες Εβραίοι της Βασιλεύουσας, ως «surgunlu», δηλαδή, υποχρεωτικά μεταφερμένοι, έφτιαξαν στην πόλη και στην περιοχή Μπαλατά, νέα και οπουδαία συναγωγή, η οποία υπήρχε έως και το 19ο

αιώνα, οπότε και καταστράφηκε από πυρκαϊά.

Αξιοποιώντας όμως τα επώνυμα Εβραϊκών οικογενειών, που βρήκε γραμμένα στα βιβλία της κάποιες ακμαίας κοινότητας των Σερρών, ο Σερραίος Μερκάτο Κόβο¹ κατέγραψε την καταγωγή των σπουδαιότερων από αυτές, αφήνοντάς μας μια εξαιρετικά χρήσιμη πληθυσμιακή χαρτογράφηση της αρχαίας σερραϊκής εβραϊκής κοινότητας.

Ως πρώτη λοιπόν και αρχαιότερη ομάδα Εβραίων, που παρά την υποχρεωτική μετεγκατάσταση των περιοστικών μελών της στην Κωνσταντινούπολη το 1453-1456, παρέμεινε μια υπολογίσιμη δύναμη στην κοινωνική δομή της εβραϊκής κοινότητας των Σερρών, καταγράφεται η ομάδα των Ρωμανιώτων ή Βυζαντινών Εβραίων.

Μια δεύτερη και, πληθυσμιακά υπολογίσιμη εβραϊκή ομάδα, που δεν έρουμε το πότε ακριβώς ήλθε στην πόλη των Σερρών, είναι η ομάδα των Σερραίων “Asckenazzi” οι οποίοι προερχόμενοι από τη Γερμανία ζούσαν στην περιοχή των «Σαράντα Οντάδων».

Η τρίτη ομάδα Εβραίων, που ζούσαν στα Σέρρας, ήταν η ομάδα των Σεφαρδείμ² εβραίων, που ήταν πολυπληθέστερη και προερχόταν από την Ισπανία και την Πορτογαλία. Τα μέλη αυτής της ομάδας είχαν εκπατριστεί από τις πόλεις, Αραγκόν, Καστίλη, Ανδαλουσία και κάποια μέρη της Πορτογαλίας, κατά τους διωγμούς των Εβραίων στην Ισπανία, από τους βασιλείς της Ισπανίας Φερδινάνδο και Ισαβέλλα, ανάμεσα στα 1487 έως και 1492. Ακόμη, στην πόλη των Σερρών, βρήκαν προστασία εβραϊκές οικογένειες που κατάγονταν από την Ιταλία και τη Σικελία, ενώ καταγράφηκε πως στην πόλη των Σερρών εγκαταστάθηκαν, άγνωστο ποια χρονιά, εβραϊκές οικογένειες που ήλθαν από την Αφρική.

Περί το τέλος του 19ου αιώνα η οικονομική άνθηση της πόλεως των Σερρών προσέλκυσε πολλές αστικές οικογένειες Εβραίων της Θεσσαλονίκης. Οι οικογένειες των Arditti, Florentin, Hassid, Saporta, Brouno, Saltiel, Covo, Simca, Rousso και των Benoziglio ουνέβαλαν ομαντικά στην ανανέωση του δυναμισμού της εβραϊκής κοινότητας των Σερρών. Σε απροσδιόριστα χρονικά διαστήματα, ήλθαν στην πόλη των Σερρών, οι οικογένειες από διάφορα μέρη της Ελλάδας, που λάμπρυναν με το έργο τους και την όλη τους παρουσία την εβραϊκή σερραϊκή κοινότητα. Οι οικογένειες αυτές ήσαν των Azaria, που καταγόταν από τη Βέροια, των Simantob, που ήρθαν από την Κέρκυρα, των Barki, που ξεκίνησαν από τη Σμύρνη, των Bitschaschi, που καταγόταν από την Ανδριανούπολη, των Princhinali, που ήλθαν από την Πριότινα, των Matalon, Benchoam και

Σέρρες: Άποψη της άλλοτε εβραϊκής συνοικίας των Σερρών (οδός Αθαν. Αργυρού).

Negrim, που ήρθαν από τη Λάρισα, των Chioti, που ήρθαν από τη Χίο και των Bahar, που ήλθαν από τη Βασιλεύουσα.

Ο τόπος, μέσα στο Κάστρο των Σερρών, όπου εγκαταστάθηκαν οι Εβραίοι Σεφαρδείμ, ονομαζόταν «Γιακούνιλέρ Χαβλισόν» ή «Αιγάλη των Εβραίων» ή «Σαράντα Οντάδες». Ο χώρος αυτός βρισκόταν στα βόρεια της πόλεως και ανάμεσα στις εκκλησίες των Αγίων Αντωνίου και Μαρίνης και Ιωάννου του Προδρόμου (Προδρομούδι), όπου πιθανολογείται πως ήταν και ο αρχαίος ιππόδρομος των Σερρών. Η μαρτυρία της Σερραϊκής Άννας Τριανταφυλλίδου, που έζησε στις Σέρρες πριν το 1913, είναι πολύτιμη, γιατί μας βεβαιώνει πως η συνοικία των Εβραίων άρχισε από το στενό της Αγίας Παρασκευής, η οποία πριν την καταστροφή της, από την πυρκαϊά του 1913, ήταν χτισμένη μερικές δεκάδες μέτρα βορειότερα από τη σημερινή της θέση και έφτανε (η συνοικία των Εβραίων) έως και τα όρια του ναού του Αγίου Ιωάννου (Προδρομούδι). Τα σπίτια της συνοικίας, κατασκευασμένα από ένδο, ήσαν παρατεταγμένα στις πλευρές μιας τετράγωνης και αρκετά ευρύχωρης αυλής³. Σύμφωνα με τουρκικά απογραφικά στοιχεία, το 1503 ζουν και δραστηριοποιούνται στην πόλη των Σερρών 56 πλήρη νοικοκυριά Εβραίων, αριθμός που ήταν ίδιος, σύμφωνα πάντα με τα απογραφικά στοιχεία των κατακτητών και το 1512 (περίπου 280 άτομα). Ο πληθυσμός της κοινότητας το 1519 μειώνεται, όπως βεβαιώνουν τα απογραφικά στοιχεία της εποχής. Τα νοικοκυριά των Εβραίων στην πόλη των Σερρών είναι 54. Δέκα χρόνια αργότερα, το 1528-30, ο συνολικός αριθμός των εβραϊκών νοικοκυριών αυξάνεται στα 66, ενώ το 1566-67 στην πόλη των Σερρών υπάρχουν 56 πλήρη νοικοκυριά και 39 ενήλικες, άγαμοι Εβραίοι. Τον 16ο αιώνα η αριθμητική δύναμη της κοινότητας αντιπροσώπευε το 3,8% του χριστιανικού πληθυσμού.

Κατά τις πρώτες δεκαετίες του 17ου αιώνα, τα πληθυσμιακά στοιχεία που αφορούν την εβραϊκή κοινότητα

των Σερρών, είναι φτωχά. Η κοινωνική, όμως, αποδοκί των Εβραίων και η αρμονική συνύπαρξή τους με το γηγενή ελληνικό και χριστιανικό πληθυσμό των Σερρών είναι γεγονός αναμφισβήτητο. Η διαπιστωση αυτή στηρίζεται σε μαρτυρία εγγράφου του έτους 1610, που σώζεται στον β' αρχαίο κώδικα της Ιεράς Μονής του Τιμίου Προδρόμου Σερρών. Το Μοναστήρι των Σερρών, αυτή τη χρονιά, ενοικιάζει σε Εβραίους τα δωμάτια ενός χαρβασαρά (Εενώνα) που κατείχε στην πόλη.

Οι μελετητές, εξ άλλου, των φορολογικών στοιχείων, της τότε τουρκικής αυτοκρατορίας, συμπεραίνουν, πως ο αριθμός των Εβραίων που ζουν στην πόλη των Σερρών πριν το 1676–7 πρέπει να ήταν αρκετά μεγαλύτερος από 280 άτομα. Η εκτίμηση αυτή στηρίζεται στο γεγονός, πως και το εβραϊκό στοιχείο των Σερρών αποδεκατίσθηκε από την πανούκλα, που δύο φόρες έπληξε την πόλη, κατά τη μαρτυρία του χρονογράφου εκείνων των χρόνων Παπασυναδινού, μία το 1623, όπου «*Απέθαναν ως οκτώ χιλιάδες ἀνθρωποι*» που ζούσαν στην πόλη των Σερρών, και μία το 1641, που ήσαν περισσότεροι από 12 χιλιάδες(:).

Ένας ακόμη παράγοντας, που είναι βέβαιο πως επηρέασε, όχι μόνο αριθμητικά την Εβραϊκή κοινότητα των Σερρών, ήταν οι εξισλαμισμοί, λίγο αργότερα από το 1655, μεγάλου αριθμού Σερραίων εβραϊκής καταγωγής, που ήταν οπαδοί του αρνοισθρούκου Sabbatai Sevi (Σμύρνη 1626, Αλβανία 1676).

Στη συνέχεια και, κατά τους μέσους αυτούς χρόνους, η Εβραϊκή κοινότητα των Σερρών, είναι αριθμητικά η ιοχυρότερη στη Βόρεια Ελλάδα, μετά την κοινότητα της Θεσσαλονίκης, ενώ το 1831 στη Σέρρα, τα φορολογούμενα εβραϊκά νοικοκυριά ήταν 248.

Δοκιμασία και Ολοκαύτωμα

Την άνοιξην του 1941 οι Βούλγαροι μπαίνουν στην πόλη των Σερρών. Η Εβραϊκή κοινότητα καλείται από τους κατακτητές να αλλάξει εθνικότητα.

«*Στην Ελλάδα γεννηθήκαμε. Η Ελλάδα είναι η γη των πατέρων μας. Είμαστε Έλληνες! Δεν αλλάζουμε την Εθνικότητά μας για κανένα λόγο, με καμιά αμοιβή!*» ήταν η απάντηση, κατά μαρτυρία Σερραίων που είχαν σχέσεις με το Εβραϊκό Συμβούλιο. Μετά την περήφανη αυτή άρνηση, οι Εβραίοι των Σερρών, υποχρεώνονται σε γενική πληθυσμιακή απογραφή, προσκομίζοντας στις βουλγαρικές αρχές, την ταυτότητά τους και φωτογραφία.

Οι εβραϊκής καταγωγής Σερραίων, υποχρεώνονται να φοράνε την πεντάλφα και να φέρουν, πάντα μαζί

τους, τη νέα τους ταυτότητα, που είχε χρόμα κίτρινο και έγραφε με ελληνικά και βουλγαρικά γράμματα, ότι ήταν Εβραίοι. Στην εξώθυρα των σπιτών τους είχε αναρτηθεί ειδική ένδειξη με τη φράση «εβραϊκό σπίτι». Η παρακολούθηση της ζωής τους κράτησε έως και τη φοβερή νύχτα της 3^{ης} προς την 4^η Μαρτίου του 1943.

Αυτή τη νύχτα και σε εφαρμογή της συμφωνίας της 22^{ης} Φεβρουαρίου του 1943 που υπέγραψαν Γερμανοί και Βούλγαροι «...για εκτοπισμό των πρώτων 20.000 Εβραίων από τις νεοαποκτηθείσες χώρες της Θράκης και της Μακεδονίας», δόθηκε η διαταγή της σύλληψης των Ελληνοεβραίων, που ζούσαν στα Σέρρας, τη Δράμα, την Καβάλα, την Ξάνθη, την Κομοτηνή και την Αλεξανδρούπολη.

Από το απόγευμα της 3^{ης} Μαρτίου, στην εβραϊκή συνοικία, στάθηκε μπροστά σε κάθε πόρτα, με την ένδειξη «εβραϊκό σπίτι», ένας Βούλγαρος στρατιώτης. Οι δρόμοι της πόλης είχαν φωταγωγηθεί, για να μη μπορεί κανείς να δραπετέψει προφυλαγμένος από το σκοτάδι, ενώ, πολυβόλα είχαν στηθεί στις πλατείες της συνοικίας. Η νύχτα σκέπασε την πόλη, ο φόβος τη συνοικία των εβραίων. Τα μεσάνυχτα, άγριες φωνές έπιπνουσαν τους Εβραίους, που κοιμόνταν τον ύπνο του δικαίου, και τους διέταξαν να ετοιμασθούν. Ο χρόνος που τους δινόταν για την ετοιμασία τους ήταν δέκα πέντε λεπτά, «*πετνάσι μινούτ*» ήταν η κραυγή που τρυπούσε τ' αυτά τους.

Κάτω από το κράτος του τρόμου, της συγχύσεως και της απελποσίας 476 δημότες της πόλης των Σερρών, εβραϊκής καταγωγής, συγκεντρώθηκαν με τη γνωστή στους Σερραίους βουλγαρική βία, στους δρόμους και στην μεγάλη πλατεία της συνοικίας. Παιδιά, γυναίκες, γέροι και άνδρες, ντυμένοι με ό,τι πρόχειρο μπόρεσαν να βρουν εκείνη τη φοβερή ώρα, που η προσβολή της ανθρώπινης ύπαρξης ήταν απόλυτη, έσυραν τα βήματα τους προς το άγνωστο. Το χάραμα τους βρήκε στοιβαγμένους και απελπισμένους στις αίθουσες του καπνομάγαζου, που είναι πισω από το σπίτι του Μαρούλη και απέναντι από την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου του Κρυονερίτη. Το πρωί, οι Σερραίων έμαθαν τι είχε γίνει τη φοβερή νύχτα που πέρασε. Προσπάθησαν να πλησιάσουν το χώρο, όπου ήσαν φυλακισμένοι οι συμπολίτες τους. Οι διαταγές ήσαν αυστηρές. Δεν πλησιάζει κανείς. Οι Βούλγαροι, με μυστικότητα, μετά από κράτηση μιας εβδομάδας μέσα στο καπνομάγαζο, μεταφέρουν τους νυποκούς και διψασμένους Σερραίους, εβραϊκής καταγωγής, στο σιδηροδρομικό σταθμό των Σερρών.

Η είδηση, πως οι Βούλγαροι πηγαίνουν τους Εβραίους στο σταθμό των τραίνων μέσα από τους κλ-

πους, που κάποτε περιέβαλλαν την πόλη των Σερρών, διαδόθηκε με ταχύτητα αστραπής.

Οι Σερραίοι, διώγμένοι από τις λόγχες των στρατιωτών, ακολουθούσαν από μακριά τη φάλαγγα, που τη συγκροτούσαν άνθρωποι απελπισμένοι, άνθρωποι, που λίγες ώρες πριν ήσαν γελαστοί και αισιόδοξοι για το αύριο, αγαπημένοι τους φίλοι και γείτονες. Πετούσαν από μακριά, αφού δεν είχαν άλλη δυνατότητα, ψωμί και ρούχα προς τους φίλους τους. Στο σταθμό, οι εβραϊκής καταγωγής Σερραίοι, φορτώθηκαν σε βαγόνια μαζί με 19 ομόθροπούς τους από τη Zixvn και ξεκίνησαν 495 ψυχές, που ανήκαν σε 116 οικογένειες, για το μεγάλο και χωρίς επιστροφή ταξίδι τους προς τα γερμανικά στρατόπεδα συγκεντρώσεως. Φορτωμένοι σαν κτήνη σε τραίνα έφτασαν, μαζί με όλους τους Ελληνοεβραίους της Θράκης και της Μακεδονίας, στα στρατόπεδα Γκόρνα Τζουμαγιά και Ντούμπιτσα και στις 18-19 Μαρτίου κατέληξαν στη Σόφια για την τελευταία καταμέτρηση. Από τη Σόφια ταξίδεψαν προς το παραδουνάβιο βουλγαρικό λιμάνι της πόλης Λομ. Μετά από παραμονή 24 ωρών σε πρόχειρους καταυλισμούς στο λιμάνι Λομ, φορτώθηκαν σε τέσσερα πλοία και αναχώρησαν, σε διαφορετικές ημερομηνίες, για τη Βιέννη. Η μεταφορά τους προς τη Βιέννη με ποταμόπλοια, είχε προαποφασισθεί στη σύσκεψη Βουλγάρων και Γερμανών στις 22 Φεβρουαρίου του 1943. Στις 20 Μαρτίου αναχώρησαν τα πλοία «Kara G'orgi» και «Voivoda Mishich», ενώ την επόμενη ημέρα απέπλευσαν τα πλοία «Saturnus» και «Tsar Dushan».

Τι τελικά απέγιναν, οι εβραϊκής καταγωγής, Σερραίοι δημότες; Επιβιβάσθηκαν, κατά τραγική ειρωνεία στο πλοίο «Tsar Dushan»; Έφτασαν στο τέλος του ταξιδιού που τους προόρισαν οι Γερμανοί, ή ποντιοθηκαν στα παγωμένα νερά του Δούναβη, όπως θέλει η ισχυρή γενική πεποιθηση, που επικρατεί στα Σέρρας; Η ιστορικός Vicki Tamir δέχεται τον πνιγμό, ως την αιτία που κανείς Εβραίος από τη Μακεδονία και τη Θράκη, δε σώθηκε από τη φοβερή αυτή δοκιμασία. Την άποψη αυτή στηρίζουν και οι ιστορικοί Hagen Fleischer και ο Martin Gilbert στα βιβλία τους «Στέμμα και Σβάστικα. Η Ελλάδα της κατοχής και της αντίστασης» και «Atlas of the Holocaust» αντίστοιχα. Όμως, η εκδοχή πως οι Σερραίοι εβραϊκής καταγωγής πνίγηκαν στα παγωμένα νερά του Δούναβη, διασκεδάζεται από τον B. Ritzaléo, που υποστηρίζει τεκμηριωμένα, πως η φήμη αυτή δεν έχει αξιόπιστες βάσεις. Ενδεχομένως, η βύθισην ενός πλοίου, ασφαλώς μικρότερου απ' αυτά που μετέφεραν τον κύριο όγκο των Εβραίων στη Βιέννη, να ευθύνεται, κατά τον ιστορικό Gilbert, για την εδραίωση της φήμης,

πως όλοι οι Ελληνοεβραίοι της Μακεδονίας και της Θράκης, πνίγηκαν στο Δούναβη.

Όμως η αλήθεια είναι, πως οι εβραϊκής καταγωγής Σερραίοι, μαζί με όλους τους Ελληνοεβραίους της Ανατολικής Μακεδονίας, έφτασαν στις 31 Μαρτίου του 1943 στη Βιέννη, πιθανότατα με το πλοίο «Tsar Dushan». Από τη Βιέννη, με τραίνα, μεταφέρθηκαν στο Κάτοβιτς της Πολωνίας και εκεί 1.096 οικογένειες, στο πλαίσιο εφαρμογής του προγράμματος των Nazis για την «οριοτική λίστα των εβραϊκού πνημάτος στην Ευρώπη», που αποφασίσθηκε τον Ιανουάριο του 1942 στη διάσκεψη της Wannsee, εξοντώθηκαν.

Από το σύνολο, της κάποτε ακμαίας Εβραϊκής κοινότητας των Σερρών, δε γλίτωσαν παρά τρεις μόνο άνθρωποι, που για διαφόρους λόγους απουσιάζαν από την πόλη, εκείνη τη φοβερή νύχτα του Μάρτη του 1943.

Με ιστορική παρουσία επτακοσίων χρόνων, μια οικονομικά ακμαία, δημιουργικά πολιτιστική και πολυάνθρωπη κοινότητα, **η Σερραϊκή Εβραϊκή Κοινότητα**, έπαψε να υπάρχει από τη νύχτα της 3^{ης} - 4^{ης} Μαρτίου του 1943.

Από κατάλογο - δημοτολόγιο αρρένων, που συντάχθηκε το 1934, καταγράφουμε, με ακρίβεια στην αντηγραφή και ορθογραφία, τα ονόματα των εβραϊκής καταγωγής Σερραίων συμπόλιτών μας. Ευχαριστώ θερμότατα τον Κώστα Βαβαλέκα για την πολύτιμη βοήθειά του.

ΕΠΩΝΥΜΟ ΟΝΟΜΑ ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ

Γεννηθέντες το έτος 1843

Γατένιος	Αβραάμ	Γιούδα
Τεβέτ	Αβραάμ	Γιακώβ

Γεννηθέντες το έτος 1849

Κουκέλ	Ισαάκ	Δαυίδ
--------	-------	-------

Γεννηθέντες το έτος 1853

Φαρατζής	Αβραάμ	Μεναχίμ
----------	--------	---------

Γεννηθέντες το έτος 1853

Μπουρλά	Αβραάμ	Ισαάκ	Απεβ. 2-2-32
Πηχάς	Δαυίδ	Ιακώβ	
Αβαγιού	Χαήμ	Σαμουήλ	Απεβ. 13-7-32

Γεννηθέντες το έτος 1854

Βεναζίου	Λιάος	Σαμουήλ	Απεβ. 14-5-25
Βενιαμίν	Γιόσεφ	Βενιαμίν	

ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ	ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ
Γεννηθέντες το έτος 1855			Γεννηθέντες το έτος 1864		
Εσκινατζής	Σαλκέλ	Γιακώβ	Δανιήλ	Αβραάμ	Χαιλ
Ζαγκαρόλας	Δανιήλ	Ιακώβ	Εσκινατζής	Σολομών	Ιακώβ
Κούνιο	Ισαάκ	Γκιδαλκίμ	Οβαδιά	Μερκάδο	Γιούδας Απεβ. 22-4-33
Καμπιλή	Χαήμ	Αβραάμ	Σαλπέλ	Σαμών	Μιέν
Ρεβί	Οβαδιά	Ελιάσος			
Μποένο	Γιακώβ	Ραμπίνο			
Γεννηθέντες το έτος 1856			Γεννηθέντες το έτος 1865		
Μπαρσουά	Γιακώβ	Ιοονάς	Αβραάμ	Νιοήμ	Γιούδα
			Εσκινατζής	Ραφαέλ	Σαλοουέλ
			Καμπελής	Σαλπέλ	Ισαάκ
			Κόεν	Δαυΐδ	Ισαάκ
			Ρουσώ	Πεσχνάς	Αβραάμ
			Φράγκου	Γιακώβ	Ααρόν
			Φαΐς	Ισαάκ	Βουρ Απεβ. 15-9-34
Γεννηθέντες το έτος 1857			Γεννηθέντες το έτος 1866		
Καμπελής	Χαήμ	Ισαάκ	Μπεστωάμ	Χαϊμ	Γιούδας Απεβ. 21-3-33
			Μιοραχή	Σιών	Ιβραάπλ
Γεννηθέντες το έτος 1858			Γεννηθέντες το έτος 1867		
Καμπελή	Χαήμ	Αβραάμ	Αβαγιού	Σαμουήλ	Αβραάμ
Λεβή	Μωσέ	Λιάου	Γκατένιο	Γιούδας	Δαυΐδ Απεβ. 5-2-34
Πάσον	Χαϊμ	Μποχόρ	Γεχασκέλ	Ισαάκ	Αβραάμ
Τσεμένος	Δαυΐδ	Γιόσεφ	Γιακουτέλ	Σαμουήλ	Δαβήλ
Φαΐζ	Ιοονάς	Μπάρ	Γατένιος	Γιούδας	Αβραάμ
Φλωρεντίνα	Χαήμ	Δαντέλ	Κόεν	Αβραάμ	Ιάκωβος
Ραΐς	Σολομών	Βαρ	Πάσον	Μωσέ	Μποχόρ
Γεννηθέντες το έτος 1859			Φαρατζής	Γιόσεφ	Αβραάμ
Αμών	Χαήμ	Μωσέ Απεβ. 15-6-32			
Αρδίτης	Ουζιέλ	Ισαάκ	Γεννηθέντες το έτος 1868		
Βυνέξια	Σολομών	Ισαάκ	Ακάς	Αβραάμ	Ραΐς
Ιενή	Μουσών	Λαζάρ	Εσκινατζής	Μωσέ	Ιακώβ
Κόεν	Σαμουέλ	Ισαάκ	Καμπελή	Δαυΐδ	Αβραάμ
Οβαδιά	Σιμαντόβ	Γιακώβ	Λεβή	Γιακώβ	Ρουφέλ
Οβαδιά	Αβραάμ	Ιακώβ Απεβ. 12-5-33	Μεσουλάρ	Μενεχέμ	Χαήμ
Τσιμένο	Νεοίμ	Ισαάκ	Μηουρλά	Ιακώβ	Μωσέ
Γεννηθέντες το έτος 1861			Γεννηθέντες το έτος 1869		
Αλμονίκω	Μπρόχορ	Ιουνά	Γκατένιο	Μοναχίμ	Σαλπιέμ
Κούνιο	Αβραάμ	Γκεδελιάς	Ματαλών	Ιακώβ	Ιοάκ
Μπαρομπή	Μπίτη	Αβραάμ	Μηουρλά	Ισέφ	Ιοάκ
Οββαδιά	Μωσέ	Γιοδάς	Μηαριοσούά	Ισουά	Σαμουήλ
Γεννηθέντες το έτος 1862			Οβαδία	Ελιάσος	Μωσέ
Azήλ	Γιοσέφ	Αντζέλ	Τεβέτ	Νατάν	Αβραάμ
Αρδίτην	Χαϊμ	Γιουσού	Τιβέτ	Ιακώβ	Αβραάμ
Σιρούμπιας	Βιδάλ	Σαούλ	Τιβέτ	Νατάν	Μποχόρ
Φαΐζ	Αβραάμ	Μπε	Μηαρεονά	Αβραάμ	Σαμουήλ Απεβ. 13-11-1933
Γεννηθέντες το έτος 1863					
Γιουδάς	Νιοήμ	Γιοονάς			

ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ	ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ
Γεννηθέντες το έτος 1870			Γεννηθέντες το έτος 1876		
Κοέν	Δαυίδ	Ισαάκ	Γατένιο	Δανιήλ	Σαλπιέλ
Γεννηθέντες το έτος 1871			Ερρέρα	Γιουσέφ	Αβραάμ
Γεχασκέλ	Ιάκωβος	Αβραάμ	Κόβο	Μενεχίμ	Γιοσέφ
Κόεν	Ισαάκ	Αβραάμ	Τουφεκούλης	Ισαάκ	Ιακώβ Απεβ. 23-5-32
Μπαραχήμ	Μανουέλ	Αβραάμ	Όνομα μπτέρας, Καρές		
Μάρκος	Μεντέζ	Γιούδας	Γεννηθέντες το έτος 1877		
Μπαρεσουά	Ιωσήφ	Σαμουήλ	Καλντερόν	Ελιάσου	Σολομών
Γεννηθέντες το έτος 1872			Σαλμόνης	Γιόσεφ	Βιδάς
Azaroá	Oβαδία	Ισαάκ	Εσφορμέ	Μουσιών	Ισαάκ
Εσκινατζής	Αβραάμ	Δαβίδ	Γεννηθέντες το έτος 1878		
Εσκινατζής	Χαϊμ	Μποχούρ	Αβαγιού	Γιακώβ	Αβραάμ
Κάστρος	Ισαάκ	Αιαρών	Αμόν	Ιακώβ	Ιωσήφ
Mivzán	Ισαάκ	Σαμπέλ	Τεβέτ	Ισαάκ	Αβραάμ
Τιβέτ	Δαυίδ	Μποχόρ	Φαρατζής	Ανρή	Βιδάλ
Φαρατζής	Ισαάκ	Μωσέ	Γεννηθέντες το έτος 1879		
Γεννηθέντες το έτος 1873			Εσκιναλτζή	Χαήμ	Μωΐς
Βερουνβής	Ρουμπέν	Ισαάκ	Ιοάκ	Γκελιδιά	Αβραάμ
Μπουζά	Λιών	Ιοάκ	Μπουρλά	Νισέμ	Ιοάκ
Μποένο	Μποχώρ	Γιουσέφ	Οβαδιά	Γιακώβ	Μουρδοχάτ
Γεννηθέντες το έτος 1874			Πάσε	Ιακώβ	Γιουδάς
Αβαζιού	Γιούδας	Αβραάμ	Στρούμποα	Σολομών	Μωσέ
Γεχασκέλ	Μουσών	Αβραάμ	Τεβέτ	Σολομών	Αβραάμ
Γατένιο	Ναυταλής	Δαβίδ	Γεννηθέντες το έτος 1880		
Γατένιο	Γιούδας	Σαλπιέλ	Αμαρίλιο	Γιοσέφ	Σολομών
Ερρέρα	Δανιήλ	Αβραάμ	Αγκαλούφ	Σαμουέλ	Σολομών
Καμσελής	Σαμουέλ	Ιοάκ	Εσκινατζής	Ιακώβ	Σολομών
Μωσέ	Ιακώβ	Μποχόρ	Κοέν	Χαήμ	Αβραάμ
Μπουρλά	Γιακώβ	Δανιήλ	Κοέν	Σολομών	Γιοδάς
Μουσατζαελή	Εμήν	Ιοραήλ	Μπενοούά	Γιδά	Σαμπετάϊ
Σιρούντσας	Ιακώβος	Σαούλ	Γεννηθέντες το έτος 1881		
Φαιζ	Γιακώβ	Φαιζ	Κοέν	Σολομών	Γιακώβ
Χαοίδ	Γιακώβ	Αβραάμ	Λεβή	Μποχώρ	Χαήμ
Γεννηθέντες το έτος 1875			Μπενμαρζιώρ	Μωυσής	Γιοδάς
Κόεν	Γιακώβ	Γιούδας	Ματαλόν	Ιακώβ	Μωυσής
Μιζραλή	Σιών	Μωσέ	Πέλου	Μουσέ	Χαήμ
Φαρατζή	Αλφρίδος	Ιακώβ	Σιμαντάβ	Μουσιόν	Αβραάμ
Σαββιδης	Αβραάμ	Αμανάτ			

ΕΠΩΝΥΜΟ ΟΝΟΜΑ ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ

ΕΠΩΝΥΜΟ ΟΝΟΜΑ ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ

Γεννηθέντες το έτος 1882

Καζούτζης	Σαμπετάϊ	Αβραάμ
Ισαάκ	Σαμπετάϊς	Αβραάμ
Μποένο	Σαμουήλ	Σολομών
Ματαλών	Σαμπιταέ	Ισαάκ
Πιχάς	Ιωσήφ	Δαβίδ
Σιμαντώβ	Σαμουήλ	Αβραάμ

Γεννηθέντες το έτος 1887

Αβραβανέλ	Γιουσέφ	Γιουδάς
Αρδίτης	Αρόν	Χαήμ
Γκαντένιος	Μωσέ	Ματαπίας
Γκαντένιος	Αρόν	Σαλπιέλ
Γκαντένιος	Δαβίδης	Σαλπιέλ
Ερέρα	Δαβίδ	Αβραάμ
Λευΐς	Ελιάου	Μουσών
Ναχαμάς	Ιακώβ	Αβραάμ
Νεγρής	Ισαάκ	Μωσέ
Στρούμτσαν	Σαούλ	Βιδάλας
Φαρατζής	Γιουσέφ	Δαυίδ

Γεννηθέντες το έτος 1883

Κούνιο	Γιόσεφ	Μερκάδο
Λαγκών	Αρόν	Ιακώβ
Μπενσουά	Δαβίδ	Μουσιών
Στρούμτσα	Αρόν	Βιδάλ

Γεννηθέντες το έτος 1888

Σαλώμη	Χαήμ	Μωσέ
Στρούμτσα	Σαμουήλ	Μωσέ

Γεννηθέντες το έτος 1884

Αρδίτης	Γιοδά	Χαήμ
Αμέλη	Σολομών	Ιακώβ
Εσκινατζής	Αβραάμ	Σαλτέλ
Ισαάκ	Δαβίδ	Αβραάμ
Κοέν	Μεναχών	Ισαάκ
Κοστιέλη	Δαυίδ	Ισαάκ
Λεοΐ	Ιακώβ	Οβαδία
Μουρλά	Ισαάκ	Δανιήλ
Οβαδιάς	Σαμουήλ	Μπορδοχάϊ
Σιμαντώβ	Ιωσήφ	Αβραάμ
Φάνης	Λέων	Σολομών
Χασιός	Γιοδάς	Αβραάμ
Χαξάνη	Γαβριήλ	Μποχόρης Εστέρη

Γεννηθέντες το έτος 1889

Καμπελή	Δαβίδ	Χαήμ
Καμπελή	Αβραάμ	Χαήμ
Καλτερόν	Δαβίδ	Σολομών
Ματαλών	Σαντώ	Μωσιέ
Οβαδιά	Μωσιέ	Μερκάδος
Χαήμη	Γκελαδιάς	Αβραάμ

Γεννηθέντες το έτος 1890

Αβαζιών	Μωϋσής	Χαήμ
Καμπελή	Καδής	Χαήμ
Μιοραχή	Ιοραήλ	Σιών
Οβδιά	Αβραάμ	Μερκάδο
Πασιν	Μωσέ	Γιοδάς
Φράγκο	Αρόν	Ιομαέλ

Γεννηθέντες το έτος 1885

Ερέρα	Ισαάκ	Αβραάμ	Απεβ. 28-3-1924
Εσκινατζής	Ισαάκ	Αβραάμ	
Λευΐ	Γιακώβ	Οβαδία	
Μπορλάς	Γιοσέφ	Αβραάμ	
Μπενούζιο	Σαμουέλ	Μεού	
Τοιμένο	Αβραάμ	Νιάν	

Γεννηθέντες το έτος 1891

Αμών	Ισαάκ	Χαήμ
Αβαγιού	Αβραάμ	Σαμουήλ
Αβαγιού	Νοάχ	Μωσέ
Εσκινατζή	Δαβίδ	Σαλπιέρ
Μανταλών	Δαυίδ	Μωσέ
Ναχαμάς	Μωσέ	Αβραάμ

Γεννηθέντες το έτος 1892

Αρδίτη	Αβραάμ	Χαήμ
Ερρέρας	Γιακώβ	Αβραάμ
Εσκινατζή	Χαήμ	Μωσέ
Καμπαλή	Ισαάκ	Χαήμ
Καραμφίλης	Γιοσέφ	Αβραάμ
Ματαλών	Γιοσέφ	Ισαάκ

ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ	ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ
Γεννηθέντες το έτος 1893			Γεννηθέντες το έτος 1898		
Αβαγιού	Γιούδας	Χαήμ	Γενή	Γιακώβ	Μωσιόν
Γαλμίδης	Αβραάμ	Μουσιών	Γενή	Ναφθαλής	Αβραάμ
Πετιχάς	Μωσέ	Δαυΐδ	Εσκινατζή	Ναφθαλής	Σαλπιέλ
Γεννηθέντες το έτος 1894			Κόεν	Δανιέλ	Δαθίδ
Γεχασκέλ	Ασέρ	Ισαάκ	Κάστρο	Ιακώβ	Ισαάκ
Κεραφείλ	Μωϋοής	Ζαμπετάϊ	Κόεν	Λιών	Ιακώβ
Λευή	Ιακώβ	Σομορών	Μωϋς	Κωέν	Δαβίδ
Μπενσουά	Μεντέζ	Μουσών	Στρούμποα	Σολομών	Βιδάλης
Πάσον	Βενιαμίν	Μωσέ	Φαΐς	Σαμουήλ	Ισαάκ
Στούμποα	Γιοσέφ	Βιδάδ	Azή	Αντιέλ	Ιωσήφ (;)
Τιβέτ	Σιμών	Μποχώρ			
Γεννηθέντες το έτος 1895			Γεννηθέντες το έτος 1899		
Αλκήν	Σολομών	Αβραάμ	Εσκινατζής	Δαβίδ	Αβραάμ
Γενή	Δαβίδ	Μουσιών	Καμπελή	Μεκάρδο	Χαήμ
Εσκινατζής	Χαϊμ	Ραφήλ			
Καραμφίλ	Μωσέ	Αβραάμ	Γεννηθέντες το έτος 1900		
Μενσιουά	Γιούδας	Λιάσος	Αρδίτη	Ισαάκ	Δαβίδ
Σαλπιέλ	Ιωσήφ	Συμεών	Αρδίτη	Μωσέ	Χαϊμ
Τιβέτ	Αβραάμ	Γιακώβ	Εσκινατζής	Ραφαήλ	Σαλπιέλ
Γεννηθέντες το έτος 1896			Κόεν	Σολομών	Γιακώβ
Αμαριλιο	Μωής	Ισαάκ	Το 1928 μετακόμποε στη Θεσσαλονίκη		
Αρδίτη	Ισαάκ	Ουζιέλ	Καμπελή	Ααρών	Χαϊμ
Αλμοζίνο	Μωής	Μποχώρ	Κούνιο	Ισαάκ	Αβραάμ
Αβαγιού	Λιάσο	Χαήμ	Λιάσο	Αβαγιού	Χαϊμ
Εσκινατζής	Σαμουέλ	Ραφαήλ	Μισδραχή	Ελιέζερ	Σιών
Κόεν	Γιακώβ	Αβραάμ	Μπουρλά	Ααρών	Ιακώβ
Κούνιος	Μουσιών	Ισαάκ	Οβαδιά	Ιακώβ	Μερκάδος
Κάστρο	Δαυΐδ	Ισαάκ	Οβαδιά	Σαούλ	Λιάσο
Μπουρλάς	Μουσιών	Ιακώβ	Οβαδιά	Γιοσέφ	Σιμαντώφ
Πάσον	Σαμουέλ	Μουσά	Φαΐς	Ιακώβ	Σολομών
Σιμαντώφ	Σιών	Αβραάμ - Ραχέλ	Φαΐς	Μισέλ	Ισαάκ
Γεννηθέντες το έτος 1897					
Αμών	Γιοσέφ	Χαϊμ	Γεννηθέντες το έτος 1901		
Βενούζιον	Αβραάμ	Λιάσο	Ατιά	Φαΐς	Αβραάμ
Γιούδα	Αβραάμ-Αλβέρτ	Νεσήμ	Γιόσεφ	Γιούδα	Αβραάμ
Γεχασμέλ	Αβραάμ	Ισαάκ	Καρεμφύλ	Γιακώβ	Αβραάμ
Καμπελή	Ιωσήφ	Χαήμ	Μπενσουά	Τουβῆ	Μουσιών
Κοέν	Ισαάκ	Ιακώβ	Πασέ	Βενιαμίν	Χαϊμ
Κοέν	Χαϊμ	Ιακώβ	Στρόμποα	Μανουέλ	Βιδάλ
Λεοΐ	Ελιάσος	Ιακώβ	Σαλπιέλ	Ααρών	Συμεών
Μποΐνο	Μωσέ	Γιοσέφ	(;)	Γιόσεφ	Δαυΐδ
Οβαδιά	Μωΐς	Αβραάμ			
Οβαδιά	Μωσέ	Λιάσο			
Πάσον	Μουσιών	Χαϊμ			

ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ	ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ
Γεννηθέντες το έτος 1902			Γεννηθέντες το έτος 1907		
Γεχασκέλ	Αβραάμ	Γιακώ[β]	Αντζίλ	Λέων	Γιακώβ
Γενή	Αλμπέρτος ή Αβραάμ	Ισαάκ	Γεχασκέλ	Λιέζερ	Ισάκ
Εσκινατζή	Ισαάκ	Ραφαέλ	Κούνιο	Αβραάμ	Ιωσήφ
Λεβή	Γιουδάς	Μουσιών	Μπουρλά	Σολομών	Ιακώβ
Μπουρλά	Ισαάκ	Γιοσέφ	Μπενρουμπή	Κεμάν	Αβραάμ
Οβαδιά	Ισαάκ	Αβραάμ	Μποένο	Γιοσέφ	Μποχόρ
Ρούσο	Αβραάμ	Πενχάλ	Πασέ	Γιουδάς	Γιακώβ
Φρίγγο	Ισαάκ	Γιακώβ	Στρούμπισα	Μωσέ	Σολομών
Φαρατζή	Δαβίδ	Γιόσεφ			
Γεννηθέντες το έτος 1903			Γεννηθέντες το έτος 1908		
Αρδίτης	Αρών	Δαβίδ	Αβαδιά	Ιωσήφ	Αβραάμ
Εσκινατζή	Ανρή	Μουσέ	Αβαγιού	Ισαάκ	Σαμουήλ
Κάστρο	Ααρών	Ισαάκ	Γκατένιο	Δαβίδ	Γιουδά
Μποχόρ Μωσέ	Μωσέ	Ιακώβ	Γιοσέφ	Μωσέ	Αβραάμ Απεβ. 1908
Γεννηθέντες το έτος 1904			Γεχασκέλ	Σαμουήλ	Ισαάκ
Αβαγιού	Αβραάμ	Μωσέ	Εσκινατζής	Γιουδά	Ραφαέλ
Azή	Σολομών	Ιωσήφ	Κοέν	Αβραάμ	Ιακώβ
Απτίας	Γιούδα	Αβραάμ	Κόεν	Ισαάκ	Αβραάμ
Γεκουτιέλ	Δαβίδ	Σαμουήλ	Λεβή	Σολομών	Οβαδιά
Κοέν	Σαμουήλ	Γιακώβ	Λιαγκών	Γιακώβ	Αρών
Κάστρο	Αρών	Ισαάκ	Μπουρλά	Δαυΐδ	Γιοσέφ
Μάρκου	Γιουδά	Μεντέζ	Μπαχάρ-Μωσέ	Γιοσέφ	Ιακώβ
Μπουρλά	Δανιήλ	Γιακώβ	Φαρατζή	Μαρσέλ	Ανρή
Μπαχάρ-Μωσέ	Γιουδά	Γιακώβ			
Ρουσώ	Ιακώβ	Πενχάλ			
Γεννηθέντες το έτος 1905			Γεννηθέντες το έτος 1909		
Γιουδά	Σιμαντώβ	Νεοίμ	Αβαγιού	Γιοσέφ	Γιουδά
Κόεν-Μωσέ	Μπονέ	Γιακό	Γκατένιο	Σολομών	Μεταχέμ
Μπενρουμπέ	Ισαάκ	Μπίτιπ	Γεχασκέλ	Σαμουέλ	Ισάκ
Τιβέτ	Ααρών	Δαβίδ	Κούνιο	Μωσέ	Ιωσήφ
Φαΐς	Ισαάκ	Σολομών	Καμπελής	Ισαάκ	Σαλτιέλ
Χασκιέλ	Ελιέζερ	Ισάκ	Καμπελή	Μαΐς	Χαήμ
Γεννηθέντες το έτος 1906			Κοέν	Γιούδα	Σολομών
Ατιας	Ισάκ	Αβραάμ	Λεβή	Ρουφέλ	Γιακώβ
Γκατένιο	Αβραάμ	Γιουδά	Οβαδιά	Μορδαχάε	Αβραάμ
Κόεν	Μαήρ	Δαυΐδ Απεβ. 1906	Φαρατζή	Μωσέ	Ισάκ
Μπαραχάημ	Σολομών	Μανουήλ			
Μεζραχή	Μουσιών	Σιών			
Μπενσουάμ	Ελιάσου	Μουσιών			
Μπαλάρ-Μωσέ	Μορδοχαέ	Ιακώβ			
Μπενρουμπή	Μωσέ	Μπίτιπ			
Τιβέτ	Αβραάμ	Ισαάκ			
Τσιμένο	Γιοσέφ	Χαήμ			
Τσιμίνο	Γιοσέφ	Αβραάμ			
Κοέν	Αβραάμ	Σαχανά			
Οβαδιά	Σολομών	Αβραάμ			
Γεννηθέντες το έτος 1910			Γεννηθέντες το έτος 1910		
Γιουδά	Γοσέφ	Νιοίμ	Γιουδά	Γοσέφ	Νιοίμ
Ερρέρα	Αβραάμ	Ισαάκ	Ερρέρα	Αβραάμ	Ισαάκ
Κούνιο	Λαζάρ	Ιντό	Κούνιο	Λαζάρ	Ιντό
Κόεν	Γιούδας	Αβραάμ	Κόεν	Γιοσέφ	Ιακώβ
Κόεν	Γιοσέφ		Κούνιο	Μπίτιπ	Γιόσεφ
Κούνιο	Μπίτιπ		Κοέν	Ισαάκ	Σαμουέλ
Μιτραχή	Μωσέ		Μιτραχή	Μωσέ	Σιών
Μπαραχάημ	Αβραάμ		Μπαραχάημ	Αβραάμ	Μανουέλ
Μάρκου	Γιουδά		Μάρκου	Γιουδά	Ρουφέλ
Ναχαμά	Χαήμ		Ναχαμά	Χαήμ	Γιοσέφ
Πενχάλ	Δαυΐδ		Πενχάλ	Δαυΐδ	Ιακώβ
Σαλτιέλ	Συμεών		Σαλτιέλ	Συμεών	Σαλτιέλ
Στρούμπισα	Σαούλ		Στρούμπισα	Σαούλ	Ιακώβ
Τιβέτ	Μουσών		Τιβέτ	Μουσών	Ιακώβ
Εσκινατζής	Γιουδά		Εσκινατζής	Γιουδά	Ραφαήλ

ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ	ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ
Γεννηθέντες το έτος 1911					
Βενρουβή	Γιοχανάς	Ρουμπέν	Αμαρίλιο	Σολομών	Γιοσέφ
Γενή	Σαλτιέλ	Μουσών	Βενιαμίν	Σολομών	Μεντέ
Εσφόρμε	Ισαάκ	Μουσών	Γκατένιο	Σάλτιος	Γιουδά
Εσφόρμε	Αβραάμ	Μουσών	Ιοάκ	Αβραάμ	Σαμπετάνης
Ερρέρα	Σαμπετάϊ	Γιωσέφ	Κοέν	Βιδάλ	Ιακώβ
Κούνιο	Αβραάμ	Δαβίδ	Κούνιο	Σαμπετάϊ	Γιοσέφ
Κοέν	Ροβέρτος	Σολομών	Μεζραχή	Γιακώβ	Σιών
Κούνιο	Μωσέ	Αβραάμ	Μπαραχαήμ	Μορδοχάνης	Μανουέλ
Μπουρλά	Αλβέρτος	Ιοάκ	Σαλώμ	Μωϋ's	Χαήμ
Μπουρλά	Αβραάμ	Γιοσέφ	Φαΐ's	Αβραάμ	Ιοάκ
Στρούμπισα	Ισαάκ	Ιακώβ			
Στρούμπισα	Αβραάμ	Βιδάλ			
		Απεβ. 1931			
Γεννηθέντες το έτος 1912					
Ατιας	Συμαντώβ	Αβραάμ	Γκατένιο	Σαλτιέλ	Δαβίδ
Γιουδά	Ρενέ	Νιούμ	Ιοάκ	Σιών	Σαμπετάϊ
Γενή	Σαμουέλ	Ισαάκ	Καμπελή	Νεούμ	Σαμουέλ
Ερρέρα	Αβραάμ	Γιοσέφ	Καμπελή	Μωσέ	Αβραάμ
Εσκινατζής	Μπαρούχ	Χαϊμ	Καμπελή	Χαήμ	Σαδή
Λεβή	Μοσόν	Μπουχώρ	Λεβή	Λυών	Μποχόρ
Λαγκών	Δαυίδ	Αρών	Μπουρλά	Ισαάκ	Σολομών
Μπαραχαήμ	Μωσέ	Μανουέλ	Μεσουλάήμ	Σολομών	Μεναχίμ
Μισουλάμ	Χαήμ	Μεναχίμ	Ρούσιω	Γιακώβ	Δαυίδ
Μάρκου	Αλβέρτος	Μεντέζ	Ρούσω	Μανουέλ	Πενχάς
Μπαχάρ-Μοσέ	Σαμουούέλ	Ιακώβ			
Οβαδία	Γιουδά	Ελιάου			
Πριζναλή	Αβραάμ	Γιοσέφ			
Πάσε	Σεμαντώβ	Γιακώβ			
Φαΐ's	Μουσιών	Γιακώβ			
Στρούμπισα	Ισαάκ	Ιακώβ			
Γεννηθέντες το έτος 1913					
Γενή	Ιζιδάρ	Λεών	Γεχασκέλ	Ισαάκ	Μουσόν
Ερρέρα	Χαήμ	Δανιήλ	Γενή	Αβραάμ	Λιών
Μπουρλά	Σαμουήλ	Ισαάκ	Γενή	Μωϋ's	Λιών
			Μπουρλά	Ισαάκ	Νιούμ
			Μάρκου	Γιοσέφ	Μεντίζ
			Κούνιο	Δαυίδ	Ιωσήφ
			Εσφόρμε	Αβραάμ	Μουσής
Γεννηθέντες το έτος 1914					
Αρδύτης	Γιασιαχιάν	Δαυίδ	Ισαάκ	Αβραάμ	Γκελιδιά
Γεχασκέλ	Αβραάμ	Μωϋ's	Κοέν	Αβραάμ	Χαήμ
Ερέρα	Λέων	Ισαάκ	Χαοδάνη	Γιχάν	Ιοραήλ
Καμπελή	Ισαάκ	Σαμουέλ	Καλτερών	Σολομών	Δαυίδ
Καμπελή	Χαήμ	Αβραάμ			
Κοέν	Γιοσέφ	Σολομών			
Καρεμφύλ	Αβραάμ	Γιοσέφ			
Κούνιο	Γκελεδιά	Ιντό			
Κούνιο	Βίκτωρ	Γιοσέφ			
Στρούμπισα	Αβραάμ	Ιακώβ			
Γεννηθέντες το έτος 1915					
Αμαρίλιο	Σολομών	Γιοσέφ	Βενιαμίν	Σολομών	Μεντέ
Βενιαμίν	Σολομών	Μεντέ	Γκατένιο	Σάλτιος	Γιουδά
Γκατένιο	Σάλτιος	Γιουδά	Ιοάκ	Αβραάμ	Σαμπετάνης
Ιοάκ	Αβραάμ	Σαμπετάνης	Κοέν	Βιδάλ	Ιακώβ
Κοέν	Βιδάλ	Ιακώβ	Κούνιο	Σαμπετάϊ	Γιοσέφ
Κούνιο	Σαμπετάϊ	Γιοσέφ	Μεζραχή	Γιακώβ	Σιών
Μεζραχή	Γιακώβ	Σιών	Μπαραχαήμ	Μορδοχάνης	Μανουέλ
Μπαραχαήμ	Μορδοχάνης	Μανουέλ	Σαλώμ	Μωϋ's	Χαήμ
Σαλώμ	Μωϋ's	Χαήμ	Φαΐ's	Αβραάμ	Ιοάκ
Φαΐ's	Αβραάμ	Ιοάκ			
Γεννηθέντες το έτος 1916					
Γκατένιο	Σαλτιέλ	Δαβίδ	Ιοάκ	Σιών	Σαμπετάϊ
Ιοάκ	Σιών	Σαμπετάϊ	Καμπελή	Νεούμ	Σαμουέλ
Καμπελή	Νεούμ	Σαμουέλ	Καμπελή	Μωσέ	Αβραάμ
Καμπελή	Μωσέ	Αβραάμ	Καμπελή	Χαήμ	Σαδή
Καμπελή	Χαήμ	Σαδή	Λεβή	Λυών	Μποχόρ
Λεβή	Λυών	Μποχόρ	Μπουρλά	Ισαάκ	Σολομών
Μπουρλά	Ισαάκ	Σολομών	Μεσουλάήμ	Σολομών	Μεναχίμ
Μεσουλάήμ	Σολομών	Μεναχίμ	Ρούσιω	Γιακώβ	Δαυίδ
Ρούσιω	Γιακώβ	Δαυίδ	Ρούσω	Μανουέλ	Πενχάς
Ρούσω	Μανουέλ	Πενχάς			
Γεννηθέντες το έτος 1917					
Γεχασκέλ	Ισαάκ	Μουσόν	Ισαάκ	Αβραάμ	Λιών
Γενή	Αβραάμ	Λιών	Γενή	Μωϋ's	Λιών
Γενή	Μωϋ's	Λιών	Μπουρλά	Ισαάκ	Νιούμ
Μπουρλά	Ισαάκ	Νιούμ	Μάρκου	Γιοσέφ	Μεντίζ
Μάρκου	Γιοσέφ	Μεντίζ	Κούνιο	Δαυίδ	Ιωσήφ
Κούνιο	Δαυίδ	Ιωσήφ	Εσφόρμε	Αβραάμ	Μουσής
Εσφόρμε	Αβραάμ	Μουσής			
Γεννηθέντες το έτος 1918					
Ισαάκ	Αβραάμ	Γκελιδιά	Ισαάκ	Αβραάμ	Γκελιδιά
Κοέν	Αβραάμ	Χαήμ	Κοέν	Αβραάμ	Χαήμ
Χαοδάνη	Γιχάν	Ιοραήλ	Χαοδάνη	Γιχάν	Ιοραήλ
Καλτερών	Σολομών	Δαυίδ	Καλτερών	Σολομών	Δαυίδ
Καλτερών	Σολομών	Δαυίδ			
Γεννηθέντες το έτος 1919					
Καμπελή	Ισαάκ	Σαδύ	Ισαάκ	Αβραάμ	Πενχάς
Ρούσσω	Ισαάκ	Πενχάς	Αμαρίλιο	Νατάν	Γιοσέφ
Αμαρίλιο	Νατάν	Ονομ. Μπέρας, Ρόζα			
Γεννηθέντες το έτος 1920					
Γκατένιο	Δαυίδ	Γιουδά	Γκατένιο	Δαυίδ	Γιουδά
Ερρέρα	Αβραάμ	Γιακώβ	Ερρέρα	Αβραάμ	Γιακώβ
			Απώλεση την Ελληνική Ιθαγένεια		
Κούνιο	Γκελιδ	Ισαάκ	Κούνιο	Γκελιδ	Ισαάκ
Μπουρλά	Αβραάμ	Γιωσέφ	Μπουρλά	Αβραάμ	Γιωσέφ
Παλάνη	Κουέλυ	Χαήμ	Παλάνη	Κουέλυ	Χαήμ
Βενιαμίν	Γιουδάς	Μαντάς	Βενιαμίν	Γιουδάς	Μαντάς
Βενιαμίν	Γιουδάς	Μαντάς			
Γεννηθέντες το έτος 1921					
Ρούσου	Μωϋσής	Πενχάς	Ρούσου	Μωϋσής	Πενχάς
Καμπελής	Μηχαήλ	Απεβ. 13-1-1933	Καμπελής	Μηχαήλ	Απεβ. 13-1-1933
Αμαρίγιο	Νατάν	Γιοσέφ	Αμαρίγιο	Νατάν	Γιοσέφ

Γεννηθέντες το έτος 1922

Αρδίτης	Ουζιέλ	Ηοαΐα	Απεβ. το 1939
Ισαάκ	Ισάκ	Γκελιδιά	Απεβ. το 1940
Καμπελή	Σαμουέλ	Σαδή	Απεβ. το 1939
Μπουρλά	Βιδάλης	Γιοσέφ	
Ματαλών	Χαήμη	Αβραάμ	
Ναχαμά	Αβράμη	Γιακώβη	
Ερρέρα	Αβραάμη	Δαυίδ	
Κουτιέλ	Ισαάκ	Δαυίδ	Απεβ. 22-1-34

Γεννηθέντες το έτος 1923

Μπουρλά	Ζιάκ	Ισαάκ
Φαΐς	Αβραάμη	Γιακώβη

Γεννηθέντες το έτος 1924

Ερρέρας	(;)	Γιουδά	Απεβ. 1939
Ερρέρας	Ουζιέλ	Δαυίδ	Απεβ. 1935
Καμπελή	Βιδάλης	Σαμουέλ	
Λιάου	Γιουδά	Λιάου	
Ματαλών	Ηλίας	Αβραάμη	
Μισδραχής	Δαβίδ	Μάρκος	
Σιμαντώβη	Αβραάμη	Ιωσήφ	
Τιβέτ	Γιώσεφ	Συμεών	

Γεννηθέντες το έτος 1925

Εοφόρμες	Βιδάλης	Μουσών
Κουτιέλ	Γιωσέφ	Δαβίδ
Καμπελής	Ιωσήφ	Σαδή
Βενουζίου	Ηλίαου	Μπαρούξ

Από το αρχείο Ιωσήφ Σιακκή αντιγράφηκαν, από την κυρία Rita Γκαρπαϊ-Σιακκή, τα ονόματα μελών της Σερραϊκής Εβραϊκής Κοινότητας, τα οποία δημοσιεύσαμε, σε άρθρο-αφέρωμα στην πηγέρια μηνή των Εβραϊκής καταγωγής Σερραίων στην εφημερίδα «Η Προόδος» στις 4 Μαρτίου του 2003 και σήμερα, ενταρφώς, επανδημοσιεύουμε.

Γκαλμίδη Ιάκωβο, Γκαλμίδη Αβραάμ, Κοέν Σολομών, Κοέν Ζακ, Καμπελή Πέπο, Καμπελή Ισαάκ, Φαρατζή Ισαάκ, Λαζάρ Μωύς, Σαλτιέλ Συμεών, Αβαγιού Αβάδ, Ρούσσο Δαβίδ, Δανιήλ Χαϊμ, Μπουρλά Αβραάμ, Ερρέρα Γιοσέφ, Μιχαήλ Μάριο, Γενή Λεών, Ιωσήφ Νιοσήμη, Ρούσσο Ισαάκ, Κοέν Δανιήλ, Μωσέ Ισαάκ, Γκατένιο Δαβίδ, Μπουρλά Τσελεμπή, Σαλτιέλ Πέπο, Σαλτιέλ Ααρών, Σαλτιέλ Σολομών, Φαΐς Σολομών, Φαΐς Ισαάκ, Ρούσσο Εμμανουήλ, Ρούσσο Δαβίδ, Ρούσσο Αβραάμ.

Υποσημειώσεις:

1. Γέννημα Σερραίων εβραϊκής καταγωγής ο Μερκάτο Κόβο είδε το φως της χωρίς στην πόλη των γεννητόρων του το 1874. Με έφερε προς την εκμάθηση ζένων γλωσσών ο Μ. Κόβο ήταν ένας αυτοδιδάκτος ουφός. Οι γνώσεις του και το ήθος του τον επέβαλαν στην Εβραϊκή Κοινότητα των Σερρών, στο σχολείο της οποίας εργάσθηκε ως δάσκαλος, για να προαχθεί αργότερα στη θέση του διευθυντή της Ιοραπλιτικής Πανεπιστημιακής Ένωσης. Από την πόλη των Σερρών μετακόμισε στη Θεσσαλονίκη το 1908, όπου εργάσθηκε στα σχολεία της εβραϊκής κοινότητας. Διδαξε αυτή τη χρονιά ως καθηγητής των Γαλλικών και της εβραϊκής ιστορίας στο σχολείο Altcheh, που ήταν ιδιωτικό σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Τον ίδιο περίοδο χρόνο και με αυτό το γνωστικό αντικείμενο εργάζεται στην επίσης ιδιωτικό, αλλά πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σχολείο Pinto. Μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης και την ίδρυση της Πανεπιστημιακής Σχολής ο Μερκάτο Κόβο διδαξε σε αυτό το Πανεπιστήμιο, το μάθημα της Εβραϊκής Ιστορίας. Ένθερμος οιωνιστής, γνώριζε μουσική, έγραψε ποίηση και θεατρικά έργα. Από το σύνολο της πνευματικής του παραγωγής μνημονεύω το θεατρικό του έργο «Αιολός», που παίχθηκε με ιδιαίτερη επιτυχία στην πόλη των Σερρών και τη Θεσσαλονίκης, ενώ για πολλά χρόνια, η μουσική των χορωδιακών τραγουδιών του θεατρικού αυτού έργου που ο ίδιος έγραψε, ακουγόταν στην γενέτειρά του πόλη. Ο Μερκάτο Κόβο πέθανε στη Θεσσαλονίκη τον Ιούνιο του 1940. Η γυναίκα του και η μοναδική του κόρη εξοντώθηκαν στα γερμανικά στρατόπεδα συγκεντρώσεων.
2. Από τη λέξη Sefarad που ομηρίνει Ισπανία.
3. Σε πολεοδομικό χάρτη της πόλεως των Σερρών οι εβραϊκές ιδιοκτησίες πάντα χαρακτηριζόμενες συμβολικά με την Επάνωφτη Λυχνία.

[Άρθρα για την Ιοραπλιτική Κοινότητα Σερρών έχουν δημοσιεύθει στο περιοδικό μας στα τεύχη 48/οελ. 8, 63, 82/αφέρωμα, 95/26, 152/13, 155/26 και 173/20].

Το Παραμύθι των «Πρωτοκόλλων»

Από τον «Οικονομικό Ταχυδρόμο» (15.2.2003) μεταφέραμε τα παρακάτω που αφορούν το θέμα των «Πρωτοκόλλων» στο οποίο αναφέρεται και το άρθρο περί X. Φόρτη που ακολουθεί: «Στην Αίγυπτο, η κρατική τηλεόραση παρουσίασε μία τηλεοπτική σειρά, η οποία σπρίχθηκε στα λεγόμενα «Πρωτόκολλα των Σοφών της Σιών» –ένα διάσημο αντιομητικό κατασκεύασμα του τέλους του 19ου αιώνα.

Το γεγονός προκάλεσε αντιδράσεις. Πολλοί αιγύπτιοι διανοούμενοι διαμαρτυρήθηκαν επειδή χρονομποιείται στην αιγυπτιακή τηλεόραση ένα κείμενο, το οποίο αποτέλεσε την αιχμή του δόρατος της ναζιστικής

και αντιομητικής προπαγάνδας. Αντιθέτως, ο σκηνοθέτης δήλωσε ότι η σειρά του αντιτίθεται στο Ιοραπλ και τη σιωνιστική προπαγάνδα.

Πρέπει να απαγορευθεί η σειρά; «Απολύτως όχι. Είμαστε αντίθετοι σε κάθε μορφής λογοκρισία»(!) δήλωσε στον Τύπο ο γενικός διευθυντής της αιγυπτιακής κρατικής τηλεόρασης. Δεν γνωρίζω αν η αιγυπτιακή τηλεόραση έγινε ξαφνικά BBC, πάντως η σειρά προβλήθηκε με τη διευκρίνιση προς τους τηλεθεατές ότι «η αυθεντικότητα των Πρωτοκόλλων δεν έχει αποδειχθεί»(!) και ότι η αναφορά σε αυτά «δεν έχει την πρόθεση να θίξει τους πιστούς οιασδήποτε θρησκείας».

Ο Αντισημιτισμός του Χένρι Φορντ και οι «Απολογίες» του προς τους Εβραίους

Του κ. ΛΕΩΝ ΣΑΛΤΙΕΛ

Ο Χένρι Φορντ, ο ιδρυτής της γυνωστής αυτοκινητοβιομηχανίας και εμπνευστής του «φορδιομού», της γραμμής μαζικής παραγωγής, υπήρξε και μεγάλος πολέμιος των Εβραίων στην Αμερική αλλά και σε όλον τον κόσμο. Εμφανίζεται ως ο συγγραφέας του βιβλίου «Ο Διεθνής Εβραίος», της «Βιβλου του κάθε Αντισημίτη», που επηρέασε ακόμη και το Ναζιστικό κίνημα που αναπτυσσόταν τότε στη Γερμανία. Ο Φορντ συνέβαλε στη διάδοση των πλαισών κειμένων που τιλοφορούνται «Πρωτόκολλα των Σοφών της Σιών» και υπήρξε μάλιστα ένα από τα τέσσερα άτομα διεθνώς –μαζί με τον Μουσολίνι– που έλαβαν βραβείο από τον Χίτλερ. Σύμφωνα με έναν μελετητή, «μέσω ενός ουνδνασμού επιρροής, δύναμης και άγνοιας, (ο Φορντ) μπόρεσε να εξαπολύσει τη μεγαλύτερη και πιο καταστροφική εκστρατεία εναντίον των Εβραίων που έγινε ποτέ στις Ηνωμένες Πολιτείες». Σε αυτό το άρθρο θα προσπαθήσουμε να οκιαγραφήσουμε τα γεγονότα αυτά, μέσω τριών ντοκουμέντων της εποχής.

Ο Πόλεμος του Φορντ εναντίον των Εβραίων

Τη δεκαετία του 1920, αντισημιτικά άρθρα εμφανίζονται συνεχώς στην εφημερίδα ιδιοκτησίας Φορντ, «The Dearborn Independent». Σε αυτά οι Εβραίοι κατηγορούνται για όλα τα κακά του κόσμου, από την επανάσταση των Μπολσεβίκων, τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, τη δολοφονία του Λίνκολ, το αλκοόλ, μέχρι και για προσπάθεια υποδούλωσης του Χριστιανισμού και καταστροφής του Αγγλοσαξονικού τρόπου ζωής. Επλογή τέτοιων άρθρων αποτελεί και το βιβλίο του «Ο Διεθνής Εβραίος: Το Μεγαλύτερο Πρόβλημα του Κόσμου». Το βιβλίο, που εκδόθηκε το 1923 λόγω της μεγάλης zήτησης που είχαν τα άρθρα αυτά, έχει μεταφραστεί σε δεκάδες γλώσσες.

Τα άρθρα ουσιαστικά τα έγραψε ένας δημοσιογράφος - συνεργάτης του Φορντ, ο William J. Cameron, σε συνεργασία με τον προσωπικό γραμματέα του Φορντ, Ernest G. Liebold, σε μια εβδομαδιαία στήλη με τίτλο «Η σελίδα του κύριου Φορντ». Για την αναζήτηση υλικού κατέφευγε συχνά στα «Πρωτόκολλα των Σοφών της Σιών», παιζοντας μεγάλο ρόλο στη διάδοση του άγνωστου τότε βιβλίου σε ολόκληρη την Αμερική. Μάλιστα, ο Φορντ έφτασε σε σημείο να χρηματοδοτεί ειδική υπηρεσία με πρώην στελέχη των μυστικών υπηρεσιών, οι οποίοι είχαν σα σκοπό να ερευνούν την προσωπική ζωή επιφανών Εβραίων με την ελπίδα να ανακαλύψουν στοιχεία που θα μπορούσαν να τους εκθέσουν. Ένας τέτοιος υπάλληλος του πήγε μέχρι την Μογγολία, σε μια προσπάθεια να βρει και τα υπόλοιπα 13(!) πρωτόκολλα.

Ο Χένρι Φορντ ενώ λαμβάνει τιμητική διάκριση από τον πρέσβη της Ναζιστικής Γερμανίας το 1938.

Tο πρώτο αντισημιτικό άρθρο εμφανίστηκε τον Μάιο του 1920 και η στήλη συνεχίστηκε για τα 91 επόμενα τεύχη. Η δημοσίευση τέτοιων συκοφαντιών και ψευδών προκάλεσε την αντίδραση πλήθους κόσμου, Εβραίων και μη. Πάνω από 100 επιφανείς Αμερικάνοι πολίτες, συμπεριλαμβάνοντας τον τότε Πρόεδρο των ΗΠΑ Woodrow Wilson, των πρών Προέδρων Taft και Roosevelt, υπουργών, επιχειρηματιών, εκκλησιαστικών πνευτών και διανοούμενών, υπέγραψαν στις 16 Ιανουαρίου 1921 την ακόλουθη διακήρυξη, που έμεινε γνωστή ως «Οι Κινδύνοι της Φυλετικής Προκατάληψης»:

Οι κάτωθι υπογράφοντες, πολίτες μη Εβραϊκής καταγωγής και Χριστιανικής πίστεως, παρακολουθούν με βαθιά λύπη και αποδοκιμασία την εμφάνιση σε αυτήν τη χώρα αυτού που μοιάζει να είναι μια οργανωμένη αντισημιτική εκστρατεία, η οποία διεξάγεται με μεγάλη ομοιότητα και συνεργασία με παρόμοιες εκστρατείες στην Ευρώπη. Λυπούμαστε υπερβολικά για τη δημοσίευση ενός αριθμού βιβλίων, φυλλαδίων και άρθρων εφημερίδων σχεδιασμένων να υποδαυλίσουν δυσπιστία και κακυποψία για τους συμπολίτες μας Εβραϊκής καταγωγής και θροκείας -δυσπιστίας και κακυποψίας για το πόσο πιστοί και πατριώτες είναι.

Αυτά τα δημοσιεύματα, στα οποία δίδεται μεγάλη δημοσιότητα, εισάγουν στην εθνική μας πολιτική ζωή ένα νέο και επικίνδυνο πνεύμα, τέτοιο που είναι τελείως ασύμφωνο με τις παραδόσεις και τα ιδανικά μας και ανατρεπτικό του συστήματος διακυβέρνησής μας. Η έννοια του Αμερι-

INDEPENDENT

\$2.50

Dearborn, Michigan, August 6, 1921

25c The Cent

And Now Leprosy
Is Yielding to Science
Years of experimental work a record

Pontine Lake, the
Home of John Muir
A story of naturalist's residence there

Fighting the Devil in Modern Babylon
From a series of lectures on New York by Rev. Mr. John French Stevens

Jewish Jazz—Moron Music—Becomes
Our National Music

Story of "Popular Song" Control in the United States

The Chief Justices of the Supreme Court

Only ten men have held this post since the tribunal was first organized

Teaching the Deaf to
Hear With Their Eyes
New Chicago is educating blind children

Many By-Products
From Sweet Potatoes
Some surprising new uses

Εξώφυλλο της εφημερίδας του Φορντ "The Dearborn Independent", της 6ης Αυγούστου 1921. Το κύριο θέμα του τεύχους είναι: «Η Εβραϊκή Τζαζ - Βλακώδης Μουσική - Γίνεται Η Εθνική μας Μουσική».

προσδιορισμό της υπηκοότητας.

Η πίστη και η φιλοπατρία των συμπολιτών μας Εβραϊκού θροκεύματος είναι ίδιες με αυτές οποιουδήποτε τμήματος του λαού μας και δε χρειάζονται καμία προστασία από εμάς. Από την ιδρυση αυτής της Δημοκρατίας μέχρι στον πρόσφατο [Πρώτο] Παγκόσμιο Πόλεμο, άνδρες και γυναίκες Εβραϊκής καταγωγής και θροκεύματος έχουν συνεισφέρει ένα ιδιαίτερο κομμάτι στο κτίσμα αυτού του μεγάλου έθνους και στη διατήρηση του γοντρού και της τιμής του ανάμεσα στα έθνη του κόσμου. Δεν υπάρχει η παραμικρή δικαιολογία, επομένως, για μια εκστρατεία αντισημιτισμού σε αυτήν τη χώρα.

Ο αντισημιτισμός σχεδόν πάντα συνδέεται με την ανομία, τη βία και την αδικία. Και πάντα βρίσκεται στενά πλεγμένος με άλλες σκοτεινές δυνάμεις, κυρίως αυτές που είναι διεφθαρμένες, αντιδραστικές και καταπιεστικές.

Πιστεύουμε ότι δε θα πρέπει να αφεθεί στους άνδρες και γυναίκες Εβραϊκής πίστεως να πολεμή-

κανική δημοκρατία προκαλούνται και απειλούνται. Διαμαρτυρόμαστε ενάντια σε αυτήν την οργανωμένη εκστρατεία προκατάληψης και μισαλλοδοξίας, όχι μόνο εξαιτίας της φανερής αδικίας ενάντια σε αυτούς που στρέφεται, αλλά και κυρίως γιατί είμαστε πεπεισμένοι ότι αυτή είναι τελείως ασυμβίβαστη με τη λογική έννοια του Αμερικάνου πολίτη. Το λογικό επακόλουθο της επιτυχίας μιας τέτοιας εκστρατείας πρέπει αναγκαία να είναι ο διαχωρισμός των πολιτών μας με βάση φυλετικές και θροκευτικές γραμμές, και τελικά, η εισαγωγή θροκευτικών τεστ και κριτηρίων για τον

σουν αυτό το κακό, αλλά ότι είναι -με μια ιδιαίτερη έννοια- το καθήκον των πολιτών που δεν είναι Εβραιοί από καταγωγή ή θρησκεία. Κάνουμε επομένως μια σοβαρή διαμαρτυρία ενάντια σε αυτήν την κακοήθη προπαγάνδα, και καλούμε τους συμπολίτες μας μη Εβραϊκής καταγωγής και Χριστιανικού θρησκεύματος να ενώσουν τις προσπάθειές τους με τις δικές μας, με τελικό σκοπό τη συντριβή της. Συγκεκριμένα, καλούμε όλους αυτούς που διαμορφώνουν την κοινή γνώμη -τους κληρικούς και τερείς όλων των Χριστιανικών εκκλησιών, δημοσιογράφους, δάσκαλους, εκδότες και πολιτικούς- να εναντιώθουν σε αυτήν τη μη-Αμερικάνικη και μη-Χριστιανική πολιτική.

Η Πρώτη Απολογία του Φορντ

Παρόλες τις αντιδράσεις, η έκδοσην αντιομητικών άρθρων συνεχίζοταν και η εφημερίδα έφτασε το 1924 τους 700.000 συνδρομητές, εκμεταλλευόμενη το δίκτυο των αντιπροσωπειών της Φορντ σε όλη τη χώρα, όταν η μεγαλύτερη σε κυκλοφορία εφημερίδα, η New York Daily News, είχε 750.000 τεύχη. Επτά χρόνια μετά τη δημοσίευση του πρώτου άρθρου, ένας Καλιφορνέζος επιχειρηματίας, ο Ααρόν Σαπίρ, μήνυσε τον Φορντ για δυσφήμιση. Ο Σαπίρ ήταν ο τρίτος Εβραίος που μήνυε τον Φορντ, αλλά ο πρώτος που κατέφερε να τον παραπέμψει σε δίκη. Ο Φορντ αρνήθηκε να καταθέσει και έφτασε μάλιστα σε σημείο να σκνοθετήσει ένα αυτοκινητικό ατύχημα, ώστε να μην παρευρεθεί στη δίκη. Από τον φόβο κάποιου μποϊκοτάζ εναντίον των αυτοκινήτων του, ο Φορντ αποφάσισε να κλείσει την υπόθεση εξωδικαστικά. Ο Louis Marshall, τότε πρόεδρος της Αμερικανο-Εβραϊκής Επιτροπής (American Jewish Committee - AJC), διαπραγματεύθηκε μια συμφωνία και ο Φορντ υποχρεώθηκε σε μια δημόσια απολογία. Το κείμενο της συμφωνίας έχει ως εξής:

Για κάποιο καιρό τώρα έχω στρέψει την προσοχή μου στη σειρά των άρθρων αναφορικά με τους Εβραίους που έχουν δημοσιευθεί στην The Dearborn Independent (TDI) από το 1920. Μερικά από αυτά έχουν αναδημοσιευτεί σε μορφή φυλλαδίου με τον τίτλο «Ο Διεθνής Εβραίος». Μολονότι και οι δύο εκδόσεις είναι ιδιοκτησία μου, είναι αυτονότο ότι, λόγω του μεγάλου αριθμού των δραστηριοτήτων μου, ήταν αδύνατο για μένα να αφιερώσω προσωπικό χρόνο για τη διεύθυνση τους ή να

είμαι ενήμερος για το περιεχόμενό τους. Αυτό αναπόφευκτα οδήγησε στο ότι η διεύθυνση και οι πολιτικές αυτών των εκδόσεων μεταβιβάστηκαν σε ανθρώπους που δρισα ως υπευθύνους και στους οποίους αναμφιβόλως βασιστικά.

Προς μεγάλη μου απογοήτευση έμαθα ότι οι Εβραιοί γενικά, και ιδιαίτερα αυτοί αυτής της χώρας [ΗΠΑ], όχι μόνο απεχθάνονται αυτές τις εκδόσεις σαν να προωθούν τον αντι-Σημιτισμό, αλλά με θεωρούν σαν εχθρό τους. Έμπιστοι φίλοι με τους οποίους συζήτησα πρόσφατα, με έχουν διαβεβαίωσει με πάσα ειλικρίνεια ότι, κατά τη γνώμη τους, ο χαρακτήρας των κατηγοριών και των υπαινιγμάτων εναντίων των Εβραίων, τόσο σε προσωπική όσο και συλλογική βάση, που περιέχονται σε πολλά από τα άρθρα που έχουν κυκλοφορήσει περιοδικά στο TDI και έχουν αναδημοσιευτεί στα προαναφερόμενα φυλλάδια, δικαιολογεί πλήρως την αγανάκτη που αισθάνονται για μένα Εβραίοι σε όλον τον κόσμο, εξαιτίας της πνευματικής οδύνης που δημιούργησαν οι αδικαιολόγητες προσβολές προς αυτούς.

Αυτό με έχει οδηγήσει να στρέψω την προσωπική μου προσοχή σε αυτό το θέμα, με σκοπό να εξακριβώσω την ακριβή φύση αυτών των άρθρων. Ως αποτέλεσμα αυτής της έρευνας, ομολογώ πως είμαι βαθύτατα ταπεινωμένος που αυτή η εφημερίδα, που προορίζεται να είναι εποικοδομητική και όχι καταστροφική, έχει γίνει το μέσο για την επανακυκλοφορία πλαστών μυθευμάτων, για να δοθεί αεία στα αποκαλούμενα Πρωτόκολλα των Σοφών της Σιών, που έχουν αποδειχθεί -όπως μαθαίνω- καταφαντικά πλαστογραφίες, και για τον ιοχυρισμό ότι οι Εβραιοί συμμετέχουν σε μια συνωμοσία για να ελέγξουν το κεφάλαιο και τις βιομηχανίες του κόσμου, εκτός του ότι διαπράττουν πολλά αδικήματα εις βάρος της σεμνότητας, της δημόσιας τάξης και των καλών ηθών. Αν είχα εκτιμήσει έστω τη γενική φύση, για να μην αναφέρω τις λεπτομέρειες, αυτών των λεγομένων, θα είχα απαγορεύσει την κυκλοφορία τους χωρίς μιας στιγμής δισταγμό, γιατί είμαι πλήρως ενήμερος των αρετών του Εβραϊκού λαού σαν συνόλου, της προσφοράς αυτών και των προγόνων τους για τον πολιτισμό και την ανθρωπότητα με την ανάπτυξη του εμπορίου και της βιομηχανίας, για τη σοβαρότητα και τη φιλοπονία τους, τη φιλανθρωπία τους, και το ανιδιοτελές ενδιαφέρον τους για τη δημόσια ευημερία. Φυσικά υπάρχουν μάυρα πρόβατα σε κάθε κοπάδι, όπως υπάρχουν και σε ανθρώπους όλων των φυλών, πίστεων και εθνικο-

τίτων που είναι κατά καιρούς διεφθαρμένοι. Είναι λάθος, όμως, να κρίνεις ένα λαό από λίγα άτομα, και συνεπώς συμμετέχω στην καταδίκη χωρίς περιστροφές συλλήβδην όλων των επιθέσεων και αποδοκιμασιών.

Αυτοί που με γνωρίζουν μπορούν να είναι μάρτυρες στο ότι δεν είναι στη φύση μου να επιφέρω προσβολή και πόνο σε κανέναν, και ότι προσπάθειά μου είναι να ελευθερώσω τον εαυτό μου από προκαταλήψεις. Εξαπίστας αυτού, ειλικρινά ομολογώ ότι έχω σοκαριστεί σε μεγάλο βαθμό ως αποτέλεσμα της μελέτης και εξέτασης μου των αρχείων της TDI και των φυλλαδίων με τον τίτλο «Ο Διεθνής Εβραίος». Το θεωρώ ως υποχρέωσή μου, ως έντιμου ανθρώπου, να επανορθώσω για το κακό που έγινε στους Εβραίους ως συνανθρώπους και αδελφούς, ψητώντας τη συγχώρεσή τους για το κακό που άθελά μου έπραξα, ανακαλώντας όσο μπορώ τα ψέματα που αναφέρθηκαν σε αυτές τις εκδόσεις, και δίνοντάς τους την ανεπιφύλακτη διαβεβαίωση ότι από εδώ και πέρα μπορούν να αποβλέπουν σε μένα για φιλία και καλή θέληση.

Είναι αρχείαστο να προσθέσω ότι τα φυλλάδια τα οποία έχουν διανεμηθεί σε όλη τη χώρα και σε ξένες χώρες θα αποσυρθούν από την κυκλοφορία, ότι με κάθε δυνατό τρόπο θα γνωστοποιήσω ότι έχουν την απόλυτη αποδοκιμασία μου, και ότι εφεξής το TDI θα διευθύνεται κατά τέτοιο τρόπο ώστε άρθρα που να αναφέρονται σε Εβραίους δε θα ξαναεμφανιστούν στις στήλες του.

Τελειώνοντας, θέλω να προσθέσω ότι αυτή η δήλωση έγινε με δικιά μου πρωτοβουλία και εξολοκλήρου για το συμφέρον της δικαιοσύνης και νομιμότητας και σύμφωνα με αυτό που θεωρώ ως ιερό καθήκον μου σαν ανθρώπου και σαν πολίτη.

Henry Ford [υπογραφή]
Dearborn, Μισιγκαν
30 Ιουνίου 1927

Ο Φορντ έκλεισε την εφημερίδα του τον Δεκέμβριο του 1927. Αργότερα ισχυρίστηκε ότι η υπογραφή του στη συμφωνία με τον Marshall ήταν πλαστή, ή ότι υπέγραψε το κείμενο χωρίς να το διαβάσει. Γεγονός είναι πάντως ότι πολλοί αμφισβητούν τη «μετάνοια» του Φορντ.

Το 1938 έλαβε τη διάκριση του Τάγματος του Γερμανικού Αετού πρώτης τάξης της Nazιστικής Γερμανίας. Την ίδια χρονιά, ο Φορντ άνοιγε εργοστάσιο συναρμολόγησης φορτηγών στο Βερολίνο, ο πραγματικός

οκοπός του οποίου, σύμφωνα με την υπηρεσία πληροφοριών του Αμερικανικού στρατού, ήταν να κατασκευάζει οχήματα μεταφοράς στρατιωτών για τη Βέρμαχτ.

Η Δεύτερη Απολογία του Φορντ

O Φορντ εξέφρασε ακόμη μια φορά δημόσια την αντίθεσή του προς την κυκλοφορία του «Διεθνή Εβραίου», μετά την είσοδο της Αμερικής στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο εναντίον της Γερμανίας, και κυρίως μετά το βομβαρδισμό του Pearl Harbor. Το 1942 απέστειλε την εξής επιστολή στον πρόεδρο της Επιτροπής κατά της Δυσφήμισης (Anti-Defamation League-ADL) Sigmund Livingston:

Εταιρεία Αυτοκινήτων Φορντ
Εργοστάσιο Rouge
Dearborn, Μισιγκαν

7 Ιανουαρίου 1942

Αγαπητέ κύριε,

Στην παρούσα εθνική και διεθνή επείγουσα περίσταση, θεωρώ οπομαντικό να ξεκαθαρίσω μερικές γενικές παρανοήσεις σχετικά με τη στάση μου απέναντι στους συμπολίτες μου Εβραϊκής πιστεως. Δεν επιδοκιμάζω ούτε υποστηρίζω, άμεσα ή έμμεσα, οποιαδήποτε κίνηση που θα προκαλούσε ανταγωνισμό ενάντια στους Εβραίους συμπολίτες μου. Θεωρώ ότι η μισαλλοδοξία που επικρατεί για αρκετό διάστημα στη χώρα αυτή ενάντια στον Εβραίο, προσφέρει ιδιαίτερα κακή υπηρεσία στη χώρα μας, και στην ειρήνη και ευημερία της ανθρωπότητας.

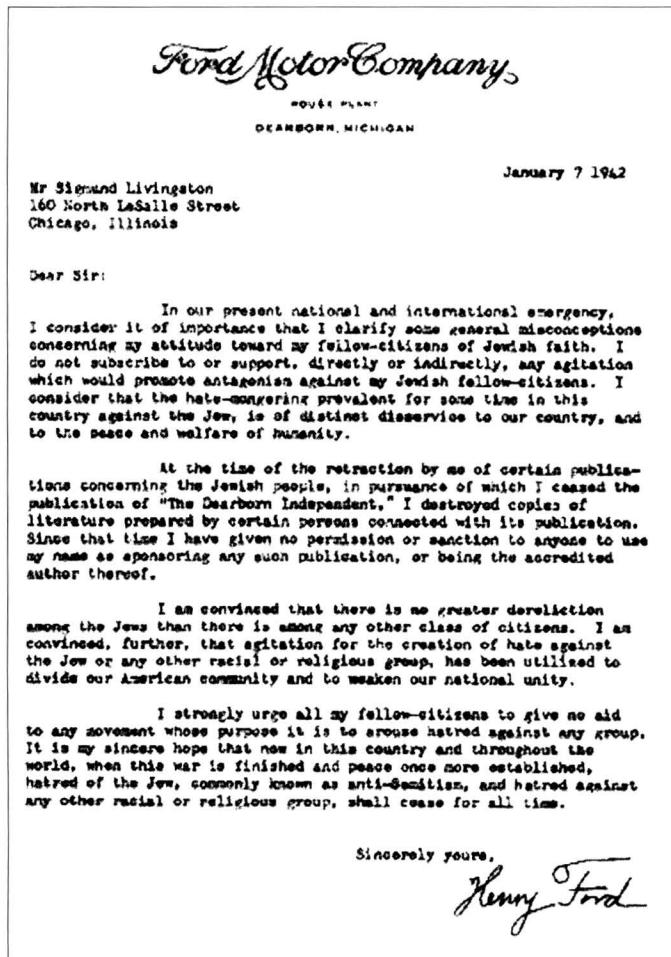
Την ώρα της απόσυρσης από μέρους μου συγκεκριμένων εκδόσεων σχετικά με τον Εβραϊκό λαό, ως αποτέλεσμα της οποίας έπαυσα την κυκλοφορία της «The Dearborn Independent», κατέστρεψα αντιγραφα κειμένων γραμμένα από ανθρώπους που είχαν σχέση με την εφημερίδα αυτή. Έκτοτε, δεν έχω δώσει καμία άδεια ή έγκριση σε οποιονδήποτε να χρησιμοποιεί το όνομά μου σαν υποστηρικτή οποιαδήποτε τέτοιας έκδοσης, ή να αναφέρομαι ως ο συγγραφέας της.

Είμαι πεπεισμένος ότι δεν υπάρχει μεγαλύτερη διαφοροποίηση μεταξύ των Εβραίων από ότι μεταξύ άλλων κατηγοριών πολιτών. Είμαι επίσης πεπεισμένος ότι η υποκίνηση για τη δημιουργία μίσους ενάντια στον Εβραίο ή κάθε άλλη εθνοτική ή θρησκευ-

τική ομάδα, έχει χρησιμοποιηθεί για να διαιρέσει την Αμερικάνικη κοινωνία μας και να εξασθενίσει την εθνική μας ενότητα.

Σθεναρά παρατύνω όλους τους συμπολίτες μου να μην προσφέρουν καμία βοήθεια σε καμία οργάνωση που σαν σκοπό έχει να εγείρει εχθρότητα εναντίον οποιαδήποτε ομάδας. Ειδικρινής μου ελπίδα είναι ότι τώρα σε αυτή τη χώρα και σε ολόκληρο τον κόσμο, όταν αυτός ο πόλεμος θα τελειώσει και η ειρήνη θα επανέλθει, το μίσος προς τον Εβραίο, κοινώς γνωστό ως αντισημιτισμός, και μίσος ενάντια κάθε άλλης εθνοτικής ή θρησκευτικής ομάδας, θα πάψει για πάντα.

Με την,
Χένρι Φορντ

Το κείμενο της δεύτερης απολογίας του Φορντ προς τον Πρόεδρο της Επιτροπής κατά της Δυσφήμισης Sigmund Livingston.

φριμίσεις. Είναι αμφιβόλο πάντως αν ποτέ η Εβραϊκή κοινότητα θα μπορέσει να τον συγχωρέσει για τα δεινά που έφερε στον Εβραϊκό λαό και στην ιδια την αλήθεια.

Επίλογος

Ο Χένρι Φορντ ήταν ένας μεγάλος εφευρέτης και κατασκευαστής, πρωτοπόρος για την εποχή του. Για το μεγαλύτερο μέρος του αιώνα ο Χένρι Φορντ ήταν ανάμεσα στους ανθρώπους με τη μεγαλύτερη επιρροή σε όλον τον κόσμο. Μάλιστα, το 1920, σε έρευνα μεταξύ Αμερικανών φοιτηών, ο Φορντ είχε ψηφιστεί τρίτος σε μια λίστα με τους σημαντικότερους ανθρώπους που είχαν ποτέ žήσει, μετά τον Χριστό και τον Ναπολέων.

Παράλληλα, όμως, ο Φορντ ήταν ένα άτομο με πολύ συντηρητικές απόψεις, γεμάτο προκαταλήψεις και στερεότυπα. Οι απόψεις αυτές, προερχόμενες από μια σημαντική προσωπικότητα της εποχής με μεγάλο κύρος, έγιναν αρκετά διαδεδομένες, αφήνοντας μια άσχημη κληρονομιά μισαλλοδοξίας και φανατισμού, που είναι φα-

νερή ακόμη και σήμερα μας.

Ο Φορντ πέθανε το 1947, μάλλον αμετανότος. Καμία από τις απολογίες του δεν θεωρούνται γνήσιες και χρησιμοποιήθηκαν ως τεχνάσματα για δικούς του προσωπικούς σκοπούς. Η εταιρεία του βέβαια εξελίχθηκε σε κολοσσό και προσπάθησε να απομακρυνθεί από τα αντισημιτικά του γραπτά. Έκτοτε η οικογένεια Φορντ και η Εταιρεία Φορντ έχουν υποστηρίξει μια σειρά από Εβραϊκούς σκοπούς και το Κράτος του Ισραήλ. Το 1997 για παράδειγμα η Εταιρεία Φορντ υποστήριξε εξολοκλήρου την πρώτη προβολή στην Αμερικάνικη τηλεόραση της «Λιστας του Σιντλερ», που προβλήθηκε χωρίς δια-

Τα ιστορικά στοιχεία του παραπάνω άρθρου προέρχονται από τον δικτυακό τόπο της Επιτροπής κατά της Δυσφήμισης Anti-Defamation League (ADL) http://www.adl.org/special_reports/ij/intro.asp και τον άρθρο του Jonathan R. Logsdon, "Power, Ignorance and Anti-Semitism: Henry Ford and His War on Jews", The Hanover Historical Review, Volume 7, Spring 1999, στη διεύθυνση http://history.hanover.edu/hhr/99/hhr99_2.html. Η επιτολή του Φορντ του 1927 προέρχεται από το αρχείο της American Jewish Committee (AJC) και αντί του 1942 από τον δικτυακό τόπο του ADL. Η διακρίνεται «Οι Κινδύνοι της Φυλετικής Προκατάληψης» δημοσιεύτηκε στους New York Times στις 16 Ιανουαρίου 1921. Η μετάφραση και των τριών κειμένων είναι του συγγραφέα.

Αντιρατσισμός και λογοτεχνία

Του κ. ΙΩΑΝΝΗ ΠΛΕΜΜΕΝΟΥ

Aνάμεσα στους πιο αντιρροσθεντικούς αντιρατσιστές συγγραφείς πρέπει να συγκαταλεγεί και ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης (1851-1911), παρ' όλο που θεωρείται από κύκλους παπαδιαμαντολόγων εκφραστής του ελληνοκεντρισμού και του ελληνοχριστιανικού ιδεώδους. Το πιο αντιρατσιστικό διήγημα του Παπαδιαμάντη είναι «Ο αντίκτυπος του νου», που αποτελεί το κύκνειο άσμα του, αφού γράφτηκε στα τέλη του 1910, δηλαδή έναν-δύο μήνες πριν από τον θάνατό του. Το σκηνικό της ιστορίας είναι μια αθηναϊκή ταβέρνα των αρχών του 20ού αιώνα και ήρωες είναι τρεις φίλοι διαφορετικής εθνικότητας: ο Εβραίος Σάλβο, ο Ιταλός Αντόνιο Αλμπέργκο και ο Έλληνας Λύσανδρος Παπαδιονύσης, τον οποίο κάποιοι κριτικοί έχουν ταυτίσει με τον ίδιο τον Παπαδιαμάντη.

Οι τρεις φίλοι περιγράφονται από τον συγγραφέα ως «αχώριστοι» έχοντας βρει ως κοινό «γνώρισμά» τους την ελληνική κουζίνα και μάλιστα την «μεγάλην κλίσιν εις τα γιουβέτσια!» Δεν πρέπει να είναι τυχαίο ούτε ότι τον Εβραίο Σάλβο τον φώναζαν, επί το ελληνικότερον, Σάββα ούτε ότι ο Ιταλός, που καταγόταν από την Καιάνη της Σικελίας, είχε αποκτήσει στα μάτια του Λύσανδρου «πλιοκάρη ελληνοϊταλικήν όψιν!»!

Χωρίς καμία θρησκευτική ή φυλετική προκατάληψη ο Παπαδιαμάντης περιγράφει τους τρεις φίλους να κάνουν «μαζί Χριστούγεννα αλά φράγκα, Πρωτοχρονιάν αλά νόβα, καρναβάλια αλά ιταλιάνα κτλ. Και πάλι μαζί έκαμναν Χριστούγεννα αλά γκρέκα, Αϊ-Βασίλην αλά βέκια κι Απόκρην. Κατόπιν πάλιν Πάσχα αλά φράγκα, Πάσχα αλά γκρέκα, μαζί πάντοτε».

Και όμως η φιλία αυτή επέπρωτο να περάσει μια μεγάλη δοκιμασία εξ αφορμής του θανάτου μιας νεαρής Ελληνίδας στην Κέρκυρα, που αποδόθηκε από τον Τύπο της εποχής σε Εβραίους. Ο φόνος αυτός εντάσσεται στα αντίποινα των οφεγών των Εβραίων της Κέρκυρας από τον φανατισμένο όχλο που αποδοκιμάστηκαν από τη διεθνή κοινή γνώμη. Οι Εβραίοι είχαν κατηγορηθεί από τον Πολυλά επειδή δεν του είχαν παράσχει εκλογική υποστήριξη. Ο Παπαδιαμάντης βάζει τον ιδιοκτήτη του Εβραίου Σάλβο να τον πετάει στον δρόμο επειδή του χρωστούσε δύο ενοίκια και τον τε-

λευταίο να καταφεύγει στον Ιταλό φίλο του. Κάποιοι όμως φανατισμένοι αντισημιτές βάζουν φωτιά στο σπίτι του Ιταλού από τη μεριά του δωματίου όπου εφιλοξενείτο ο Εβραίος αναγκάζοντάς τον να απομακρυνθεί.

Όταν μετά από αρκετό καιρό ο Λύσανδρος συναντά τον εβραίο φίλο του, ο τελευταίος, για να τον ξανακερδίσει, του διηγείται την ιστορία της διάσωσης ενώς έκθετου βρέφους ελλήνων γονέων από τη μπτέρα του. «Αν ήτον αλήθεια αυτό που τους κατηγορούν τους Εβραίους, η μπτέρα μου δεν θα παρέδιδε το παιδί εκείνο στη δημαρχία» σχολιάζει ο Εβραίος. Το διήγημα τελειώνει με την αποκάλυψη ότι η δήθεν δολοφονημένη νεαρά της Κέρκυρας δεν ήταν καν Ελληνίδα αλλά Εβραία, και μάλιστα ανιψιά του Σάλβο, την οποία βίασαν και σκότωσαν! Στο άκουσμα αυτό ο Λύσανδρος παραμένει αμιλπτος για αρκετά δευτερόλεπτα «εν άκρα απορία και αμηχανία», για να κοιτάξει κατάματα τον αναλυμένο σε δάκρυα Εβραίο και να ψελίσει: «Μήπως οι Εβραίοι δεν είναι άνθρωποι; Ιδού, ο άνθρωπος αυτός κλαίει!».

Είναι προφανές ότι έργα σαν τον «Αντίκτυπο του νου» του Παπαδιαμάντη πρέπει να διδάσκονται συστηματικά στα σχολεία μας, να διαβάζονται πιο συχνά από τους μεγαλυτέρους και να γίνονται οδοείκτες της πορείας των σύγχρονων Ελλήνων.

[Ο κ. Ιωάννης Πλεμμένος διδάσκει Μουσική Αγωγή στο Πανεπιστημιακό Τμήμα του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το παραπάνω κείμενο είναι απόσπασμα από άρθρο του στο «Βήμα», 16.11.2003.]

Ο Παπαδιαμάντης περί Εβραίων

Σε ουνέχεια των παραπάνω προσθέτουμε ότι ο γνωστός συγγραφέας κ. **Σαράντος Καργάκος**, στο βιβλίο του «Η πολιτική σκέψη του Παπαδιαμάντη» (Εκδόσεις Αρμός, 2003, σελ. 38) αναφέρει ότι το τελευταίο διήγημα της ζωής του Αλ. Παπαδιαμάντη, με τίτλο «Ο αντίκτυπος του νου», τελειώνει με την καταπληκτική καταπελτική φράση: «**Μήπως οι Εβραίοι δεν είναι άνθρωποι; Ιδού, ο άνθρωπος αυτός κλαίει!**».

Κατά τον κ. Καργάκο «Ισως ο παραπάνω να είναι η τελευταία της ζωής του Παπαδιαμάντη γραμμή».

Στο Κάστρο το θρακιώτικο, που γεννήθηκα,
ζούσαν απ' τα παλιά τα χρόνια, σε
χωριστούς μαχαλάδες, πολλά έθνη (Ρωμιοί,
Εβραιοί, Αρμένιδες, Τούρκοι). Οι πο
παλιοί και πο πολλοί ήταν οι Έλληνες,
μαζεμένοι γύρω απ' τη Μητρόπολη, πάνω
στον Καλέ (φρούριο) οι πιότεροι,

σαν αϊτόπουλα μεσ' στη φωλιά κι αϊτός ήταν
ο δεσπότης. Με τις εκκλησιές τους, τα
μετόχια τους, τα συνάφια τους, τη
δημογεροντία τους, τα σχολεία τους,
κρατούσαν, με τη δύναμη της πιστής, “τα
ιερά και τα όσια” του ελληνοχριστιανικού
τους πολιτισμού.

Οι Αρμένιδες, παλιοί κι αυτοί Καισαρινοί, πο
χαμπλότερα, στις πλαγιές του Καλέ, με μια πα
ρόμια οργάνωση, με τη δικιά τους όμως
γλώσσα και τη δικιά τους εκκλησιά, του Αϊ
Γιώργη του Παλαιοκαστρίτη, όπου στέφθηκε βασιλιάς ο
Ιωάννης ο Καντακουζνός, έμοιαζαν σαν πρώτα μια Εα
δέρφια. Κάθε Μεγάλη Παρασκευή αντίμοιναν οι δύο επι
τάφιοι, ο ελληνικός κι ο αρμένικος, μπροστά στο αρμένικο
οκολειό, κι εκεί πάνω στα σκαλοπάτια του οκολειού έ
ψελναν τα εγκώμια και το ίδιο ευαγγέλιο ο δικός μας ο δε
σπότης κι ο παπάς των αρμένιδων, ο καθένας στη γλώσσα
του. Η συναδέλφωση αυτή θα μου μείνει αξέχαστη. Ήταν
μια πολύ συγκινητική συγμή. Μας ένωνε η κοινή πίστη στη
θρησκεία του Χριστού.

Οι Τούρκοι ήταν ξαπλωμένοι γύρω απ' το Κάστρο, στα
πεδινά μέρη, στις όχθες του Κιζίλ-Ντερέ, με τα καραγάτσια
και τις σουμιές, τα στενά σοκάκια τους, τα σπίτια με τα καφα
σωτά παραθύρια, τα ιζαμά με τους μιναρέδες και τους μουε
ζινηδες, που ξελαρυγγίζονταν κάθε τόσο με το πρόσωπο
στραμμένο κατά τον ουρανό, τις απαλάμες ανοιχτές και τον α
ντίκειρα πίσω απ' τ' αυτά. Δεν ήταν όλοι τους κακοί. Γιο τους
γνώρισα, όταν ήρθε το ελληνικό, σκλάβους και ταπεινωμέ
νους. Ήταν άνθρωποι σαν και μας, με τις καλοσύνες και τις
κακίες τους, με τους κακμούς και τα βάσανά τους.

Τέλος, ο' έναν άλλο μαχαλά, σε πλαγιά του Κάστρου,
ζούσαν οι Οβραιοί (Ουβροί, Γιαχουντήδες), περιούσιοι
λαός του Κυρίου, απόφοιτοι απόγονοι του Αβραάμ του Ισαάκ
και του Ιακώβ, με τη σπανιόλικη γλώσσα τους, γιατί ήρθαν
στην κρατιά Οθωμανική Αυτοκρατορία απ' την Ιονίαν, γύρω στα 1500 μ.Χ., κυνηγημένοι απ' την Ιερή Εξέταση.

Οι γέροι, γυναικες κι άντρες, τους θυμούμαι πολύ καλά,
φορούσαν τις παλιές σπανιόλικες φορεοίτις (μακριούς χι
τώνες με χοντρές ρίγες), είχαν γένια μακρουλά και ιδιό
μορφαί και μπαμπιλί (υπογένειο), σαν κάποιους πίνακες

του Γκρέκο και του Γκόγια. Είχαν δικό τους οκολειό μεγα
λόπρεπο, μάθαιναν ελληνικά και γαλλικά, είχαν ραβίνο και
διακάλους φωτισμένους. Είχαν την Alliance Française
(γαλλική σχολή), όπου πήγαιναν κι ελληνόπουλα. Ήταν
πολιτισμένοι και προοδευτικοί. Οργάνωναν συχνά
χορεοπερίδες και καλλιτεχνικές γιορτές. Είχαν μια μεγάλη
Χάβρα, με μεγάλο αυλόγυρο και πολύχρωμα βιτρώ, και
γύρω-γύρω είχαν τα σπίτια τους. Όταν περνούσαν μικρός
από έκει, τις ανοιξιάτικες μέρες και μοσχοβολούσαν οι πα
σκαλίες και οι ακακίες, άκουα τις όμορφες Εβραιοπούλες,
με τα φτιάντισνια χέρια, με τα εβένινα μαλλιά, και τα μεγάλα
μαύρα αμυγδαλωτά μάτια, να τραγουδούν παθητικά, σπα
νιόλικα τραγούδια. Στην αγορά ήταν απ' τους πρώτους.
Μπακάληδες, μπεζάνηδες, τοαρουχάδες και προπαντός
σαράφηδες. Στο τελευταίο τούτο επάγγελμα ήταν μονα
δικοί, κρατούσαν τα πρωτεία. Από τότε που τους ξερί²
ζουσαν, μέσα σε μια βραδιά, τα ναζιστικά αγρίμια του
Χίτλερ, και δεν ξαναγύρισαν πα οι πιότεροι, το επάγγελμα
του σαράφη έλειψε στο Κάστρο. Ήταν αποκλειστικά ο
βραζίκο.

Απ' τους Οβραιούς σαράφηδες του Κάστρου, θυμούμαι
πιο ζωηρά δυο -τον Ζοζέφ Αλκαμπές και τον Σιμών
Αλκαλά. Τα ονόματά τους ήταν αρχαία εβραϊκά, βιβλικά,
τα επίθετά τους όμως σπανιόλικα, από πόλεις μικρές και
μεγάλες της Ιονίας. Είχαν επίθετα Τζήβρε, Τολέδο, κι
άλλα τέτοια.

Ο πρώτος είχε το σαράφικό του, ολάκερο μαγαζί σα μια
μικρή τράπεζα, σα χρηματομεσιτικό γραφείο της Αθήνας,
δίπλα στον παλιό, μια μεγάλο φούρνο του Νικόλα του
Ντρεμοίζη, που έβγαζε το ταΐνι για τους φαντάρους του συ
νοριακού τομέα Έβρου, που ήταν πιο πάνω, ο' ένα τε
ράσιο κινητικό συγκρότημα, μεγαλόπρεπο, το τούρκικο λε
γόμενο οκολειό, που κάπεκ το 1935. Έπαινε δέκα στρέμ
ματα τόπο, με γραφεία, αποθήκες ρουχισμού και πυρομα

χικών, νοοοκομεία, επιμελητείες και τα ρέστα. Ολάκερη μικρή πολιτεία, καύχημα του Κάστρου. Μπροστά στο μαγαζί του είχε κρεμάσει ο Ζοζέφ μια μεγάλη ωραία ταμπέλα, ζωγραφισμένη καλλιτεχνικά απ' το Σουφλιώτη αγιογράφο Απόστολο Παπαποστόλου, με ωραία ζωηρά χρόματα κι όμορφες σκηνές, σαν ανάγλυφο, κι έγραφε: Αργυραμοιβείον, Ιωσήφ Αλκαμπέτ.

Είχε το μαγαζί του Ζοζέφ μια τεράστια βιτρίνα με ελληνικά και ξένα χαρτονομίσματα (δολάρια, στερλίνες κ.λπ), καθώς και ντούμπλες ολόχρυσες αυστριακές, φλουριά κωσταντινάια και πεντόλιφα, λίρες Σουλιάν-Ρεούτ, Σουλιά-Μετζήτ και Βικτωρίας, zώνες ασφενίες βυζαντινές με πόρπες από δικέφαλο αϊτό, που τις φορούσαν στα πανηγύρια οι αρχοντοχωριατοπούλες, βραχιόλια χρυσά κι ομολογίες και τίτλους κάθε λογής. Ενεχυροδανειστήριο, κουγιουμτζίδικο μαζί κι οσφάρικο.

Ο Ζοζέφ κοντόχοντρος, κατακόκκινος σαν κούρκος, με τριπλοδιπλωμένο πίσω το λαιμό από το πάχος, όμως σβέλτος, ομιλητικός κι αεικίνητος, χαλούσε λίρες κι ομολογίες τάχα στην τρέχουσα τιμή και με μια παχυλή προμηθεία, δολάρια και ξένα χαρτονομίσματα, πουλούσε κι αγόραζε τίτλους, δαχτυλίδια, ρολόγια, κοομήματα, πάντα με τ' αζημίωτο. Έμπιαναν στο οσφάρικό του Τούρκοι, Έλληνες, Αρμένηδες, Οβραίοι, αλλά προπαντός Έλληνες χωριανοί, που 'χαν ανάγκη από λεφτά για ν' αγοράσουν τ' αλεύρι που τους οώθηκε ή τα μπακάλικα, που χρειάζονταν, και ξεπουλούσαν όσο-όσο τα χρυσαρικά τους -μπουρλιές από ντούμπλες μεγάλες ολόχρυσες αυστριακές, ασφενίες βαριές σκαλιστές zώνες, και τούρκικες λίρες. Επειδή όλοι τους ήταν άνθρωποι απλοϊκοί κι αγράμματοι, ο Ζοζέφ τους γελούσε πάντα και τους τα 'παίρνε φτηνά, μισοτιμής και πιο κάτω, ανάλογα με τις ανάγκες και την περίσταση, που βρισκόντουσαν, και που με τρόπο κατάφερνε να μάθει.

Σιγά-σιγά ο Ζοζέφ απόχτησε λεφτά, έκαμε περιουσία, έχτισε σπίτι κι αποθήκη με γιαχανά. Ήταν παντρεμένος κι είχε μια κόρη υιοθετημένη, τη Ρόζα, μια ντροπαλή κοκκινομάλλα Εβραιοπούλα, με καφετιές μικρές πρέκνες πάνω στα χέρια και στο λεπτό ροδαλό της πρόσωπο. Ήταν γαλανομάτα, με γυριστή μύτη, μάλλον άσχυτη, αλλά καλή, πολύ καλή. Το χρόμα της επιδερμίδας της ήταν σαν το χρόμα του γαλλικού αυγού. Η Ρόζα πήγαινε στο γυμνάσιο κι ήταν μελετηρή και καλή μαθήτρια. Ήταν απ' τις πρώτες μαθήτριες στις τρεις πρώτες τάξεις του γυμνασίου, αργότερα την ξεπέρασαν άλλες. Ισχείς γιατί είχε πολλή μνήμη (στις μικρές τάξεις έχει πέρασε η αποστήθιση), αλλά μικρότερη φαντασία και κρίση (που χρειάζεται στις εκθέσεις κρίσης και στη γεωμετρία και στην άλγεβρα, που διδάσκονται αργότερα). Όταν τελείωσε το γυμνάσιο, ο Ζοζέφ την πάντρεψε μ' ένα Σαλονικιό δικηγόρο, Οβραίο κι αυτόν,

που του 'μοιάζει καταπληκτικά στο μπόι, στο σκαρί και στο πρόσωπο. Μόλις έκαμαν το γάμο, εγκαταστάθηκε κι αυτός στο Κάστρο σα σύγχρονος.

Για το Ζοζέφ άκουσα απ' τον πατέρα μου το παρακάτω πραγματικό περιστατικό:

'Οταν το 1922 έγινε η μικρασιατική καταστροφή, οι Έλληνες της Ιωνίας, με τα καράβια, όσοι πρόλαβαν, κατάφυγαν στον Πειραιά, στην παλιά Ελλάδα. Οι Έλληνες όμως του Πόντου και της Θράκης, περνώντας Βόσπορο και Έβρο, άλλοι με τους αραμπάδες κι άλλοι με τα καΐκια, κατάφυγαν στη δυτική Θράκη και τη Μακεδονία, και πολλοί απ' αυτούς εγκαταστάθηκαν στο Κάστρο μας. Έτοι ενισχύθηκε πιο πολύ το ελληνικό στοιχείο στις πόλεις και στα χωριά της Βόρειας Ελλάδας. Ένας απ' αυτούς τους πρόσφυγες ήταν κι ο ταχυδρομικός διανομέας Στέργιος Νεραντζούδης, απ' το Κωστί του Ουζούν-Κιοπρού (Μακράς Γέφυρας), στενός οικογενειακός φίλος του Ζοζέφ, γιατί πολλές φορές ο δεύτερος είχε φτιλοξενηθεί στο σπιτικό του πρώτου. Μόλις έφτασε στο Κάστρο, κυνηγημένος απ' τους Τούρκους, έτρεξε να επισκεφτεί τον οικογενειακό του φίλο Ζοζέφ στο οσφάρικό του, για να τον δει και να τον χαιρετίσει. Ο Ζοζέφ ωστόσο, επειδή φοβήθηκε μήπως ο Στέργιος του ζητήσει τίποτα δανεικά λεφτά, κονάκι κι άλλες εξυπηρετήσεις, σαν πρόσφυγας που ήταν, και πιστεύοντας πως δεν θα 'χε πάρει μαζί του χρήματα κι άλλα χρυσαρικά, εξαιτίας της ξαφνικής φυγής του, κουμπώθηκε και καμώθηκε πιος τάχα δεν τον γνώριζε καθόλου.'

- Καλημέρα μουσιού-Ζουζέφ, τι γίνεται; του 'πε ο Στέργιος;

Ο Ζοζέφ άνοιξε διάπλατα τα μεγάλα, γαλανά του μάτια, γεμάτους απορία, σαν να τον αντίκρυσε τάχα για πρώτη φορά, και δεν απάντησε.

- Δε μι θυμάσαι μουσιού-Ζουζέφ; Εανάπε ο Στέργιος. Είμι οι Στέργιος, οι γιος τ' Νταν-Αστρου, τ' Νιραντζούδ', π' του Κουστί. Δε μι γνουρίζεις;

- Του Νταν-Αστρου του Νιραντζούτ; Νιε οε γρουνίζου πιντή μ' χίτς, καν-κατόλου!... Πουτές ντε οι είντια (είδα), πουτές ντε οι αντίκρυσα!... Αμά (αλλά) πι τέλ's (θέλεις) 'που ι μένα; επίε με τη συρτή, μελωδική, σπανιόλικη προφορά των Οβραίων.

Οι Οβραίοι, οι Αρμένηδες (Αρμεναίοι), κι οι Τούρκοι μιλούσαν τα ελληνικά του Κάστρου (τη ντοπιολαλία) κάθε φυλή με τη δικιά της προφορά, με το δικό τους ιδιώμα. Τα ρωμέτικα των Οβραίων, των Αρμένηδων και των Τούρκων είχαν μεγάλη διαφορά μεταξύ τους. Επίσημη γλώσσα της αγοράς, και στα παιδικά μου ακόμα χρόνια, εξακολουθούσαν να 'ναι τα τουρκικά. Σιγά-σιγά όμως άρχισαν να κυριαρχούν τα ελληνικά, προπαντός μετά τον ερχομό και την εγκατάσταση της ελληνικής εξουσίας.

Ο Στέργιος στενοχωρημένος πολύ, αλλά και ψυλλιά-ομένος, θέλοντας να εξηγήσει τη στάση του Οβραίου σαράφη, οκέφτηκε να μεταχειριστεί το κόλπο της συναλλαγής, να παραστήσει δηλαδή το μουστερή.

- Τι θέλου, είπες; Να!... Έχου απάντου μ' καμιά κατοστή χρυσές λίρες, κι θέλου να τ' σα κάμου δραχμές, ν' αγουράσου κάνα σπίτι', να βάλου μέσα του κιφάλι μ'!...

Δεν έλεγε ψέματα. Είχε φέρει μαζί του, μέσα στο πέτοντο κερέπι, που 'χε ωσμένο στη μέση του, καμιά κατοστή λίρες περισσεύματα σκληρής δουλειάς του πατέρα του κι δικής του, για τις δύοκολες ώρες.

- Λίρις είπες!... Λίρις χρυσές; Ρισάτ, Μιτζίτ, Βικτόρια; Για ντόσι μοι πιντή μ' να τ' στιώ!

Και βλέποντας το φουσκωμένο κερέπι, που ξέζωσε και πέταξε πάνω στο μπάγκο του ο Στέργιος, ξεφώνισε:

-Βάι, βάι, βάι záβαλν!.. Σιραβός ήμαν κι ντε σι απεί-κασα!.. Συ είσι πινή μ' Ιστέργιου; Πώς άλλαξις αμπέ Ι-στέργιου; Ουμόρφιντς, ψήλωσις, ήγκις (έγινες) άλλου ά-ντραπου!... Ντεν αμπόρος να σι καταλάβου μι του πρώτου, να μα του Τιο (Θεό)!... Τι καμ' πατέρα σ, Νταν-Άστρου; Τι καμ' μάνα σ' τεια (θεια) Λιμουνιά; Ούλα τ' αντέρφια σ' εινι καλά; Μπρε του Ιστέργιου!... Κόντιψα να μη σι καταλάβου αμπέ πινή μ'!...

Ο άλλος Οβραίος σαράφης, ο Σιμών Αλκαλάι, ήταν παχύς, ψηλός, μ' ένα αρρωστιάρικο πάχος, κατακίτρινος. Έλεγαν πως ήταν διαβητικός. Έτρωγε πάντα σικαλιστο φυρμί και στον καφέ του, που τον παράγγελνε σκέτο, έριχνε δυο μικρά, άσπρα καπάκια χαράριν. Ήταν τύπος εντελώς αντίθετος απ' το Ζοζέφ. Αν και Οβραίος ήταν ισιος και τίμιος στις σχέσεις του, και στ' αλασθερίσια του. Είχε ένα παιδί τον Λεόν, κανακάρικο, καϊδεμένο, που τον έστελνε στο ελληνικό γυμνάσιο. Ο Λεόν ήταν πίσυχο κι αγαθό παιδί σαν τον πατέρα του, με γυριστή μύτη, ψηλός, παχουλός, άγαρμπος, μ' αδέξιες κινήσεις, μεγάλα αιθώα κα-σιανά μάτια. Σα μαθητής ήταν μέτριος, ούτε ξεφτέρι, ούτε καϊβάνι.

Ο Σιμών είχε κι αυτός σαράφικο, αλλά απόμερο, μικρό και ένοι. Είχε βάλει μεσ' στην αποθήκη του Μωϋς Τολέδο, πλούσιου εμπόρου δημητριακών, ένα μικρό τρα-πέζι και μια βιτρίνα, δίπλα στο μεγάλο παραθύρι, που έ-βλεπε στο δρόμο. Μεσ' στη βιτρίνα φιγουράριζαν νομί-σματα, χαρτονομίσματα, ομολογίες και χρυσαφικά, και μια μονόχρωμη επιγραφή πάνω στο τζάμι της αποθήκης «ΑΡΓΥΡΑΜΟΙΒΕΙΟΝ ΣΙΜΩΝ ΑΛΚΑΛΑΙ», με κόκ-κινα κεφαλαία γράμματα.

Μια μέρα ένας κουτοπόνηρος γερο-χωριανός ο Νταν-Αργυράκης Μενεδόνης, απ' το Ισάκ-παιο (Ισαάκιο), θέ-λοντας να χαλάσει μια χρυσή λίρα, πήγε στο σαράφικο του Ζοζέφ Αλκαμπές. Ο Ζοζέφ όμως, επειδή τη μέρα εκείνη η λίρα είχε κατεβεί σημαντικά, έστειλε τον Νταν-Αργυράκη στον Σιμών, αφού τον ορμήνεψε με τέχνη και πονηριά, πως θα καταφέρει να του την πουλήσει. Ο Ζοζέφ μόλις είχε σημ-βουλευτεί το χρηματιστήριο της εφημερίδας απ' το Πρα-κτορείο του Μπάρμπα-Γιάννη του καμπούρη, με το τοιγκε-λωτό μουστάκι, που δεν είχε ακόμα κάνει την τοάρκα του στην αγορά. Ο Ζοζέφ, μάστορας του σαραφλικού και του νιτερέσου, πετύχαινε έτοι μ' ένα σημάρι δυο τρυγόνια. Απ' τη μια μεριά δείχνοντας καλός στο Νταν-Αργυράκη τον πε-λάτη του, κι απ' την άλλη ζημίωντες τον επαγγελματικό αντα-γωνιστή του. Το όπι ήταν ομοεθνείς, δεν έπαιζε γι' αυτόν κα-νένα ρόλο.

Πήγε λοιπόν ο Νταν-Αργυράκης στο σαράφικο του Σιμών, καμιά διακοσμιά μέτρια πιο πάνω, τον καλημέρισε χαμογελαστά, και τραβώντας απ' το μαύρο ζουνάρι του ένα τυλιγμένο άσπρο ριγωτό φύλλο από κάποιο τετράδιο του αγ-γονού του, το ξεδιπλώσει σιγά-σιγά και με προσοχή, και βγά-ζοντας στο φως μια χρυσή γυαλιστερή λίρα είπε:

- Να τούτ' τ' λίρα μουσιού-Σιμών!... Θέλου να τ' χαλά-σου... Την ίφιρα κρυφά 'που τ' γ'ναικα μ'... Πόσις δραχμές θα μοι δώσι;

Ο Σιμών, όσο κι αν ήταν καλός κι αγαθός, δεν έπαιε να 'ναι Οβραίος και μάλιστα σαράφης. Γνωρίζοντας πως ο Νταν-Αργυράκης ήταν πελάτης του Ζοζέφ και έφερντας την πονηριά του, ψυλλιάστηκε αμέσως πιώση της τιμής της λίρας και φώναξε κατακόκκινος από θυμό κι αγανάχτησην.

- Κρυφά 'που του υναίκα μου;; Κρυφά 'που του υναίκα;;; Του φούρνου!!! Του φούρνου!!!... (στο φούρνο, στο φούρνο όπου δίπλα του ήταν το σαράφικο του Ζοζέφ), κι έσπρωχνε

συγχρόνως με θυμό το Νταν-Αργυράκη όξω απ' το μαγαζί. Εκείνος δεν πρόφεται να ξανατυλίγει τη λίρα πρόχειρα και βιαστικά και να την ξαναχώνει μέσα στο ζουνάρι του, πα-πατώντας και σασιομένος καθός δεν περίμενε μια τέτοιαν αντίδραση του Σιμών.

Μια μαύρη ώμος κι απαίσια καλοκατιρινή υγιεινή του 1943, σιραπιώτες των Es-Es, με γκλόμπις, πιοτόλια κι αυτό-ματα, μπλοκάριον όλα τα οβραϊκά σπίτια του Κάστρου. Με βριούς και σιρωείματα τους ξεσπίωσαν όλους χωρίς διά-κριση, πλούσιους και φτωχούς, μικρούς και μεγάλους, άρ-ρωστους και γερούς. Μ' ένα μόνο μπόγο στην πλάτη, τους μάζεψαν όλους στην πλατεία της Χάβρας, μπουλούκια-μπουλούκια, χωριστά τους άνδρες και χωριστά τα γυ-ναικόπαιδια, που σιρίγκλιζαν τρομαγμένα.

Την άλλη μέρα το πρωί, όταν ξύπνησε ο κόσμος και πή-γαινε στις δουλειές του, αντίκριος το θλιβερό κείνο θέαμα του περιούσιου λαού του Θεού, στην πιο απάνθρωπη και φρικτή σημψή της ιστορίας του. Ο Μάρκος, ένας νέος Οβραίος, ψηλός και μελαχρινός, καμιά τριανταριά χρονώ, γυρόφερνε, γεμάτος φροντίδα και ουμπόνια, μ' ένα μπόγο στον ώμο, πιο μεγάλο και πιο βαρύ απ' τους άλλουν, ανά-μεσα στους ομοεθνείς του. Έμοιαζε, καθός ήταν μορ-φωμένος, ωραίος, γενναίος και πλούσιος, πρώτος στους πρώτους, μ' ένα σύγχρονο Μωϋσή. Ααρών ή Ινού του Ναυά, που φορτώθηκε πάνω του ολάκερη τη συμφορά του λαού του, στην νέα του έξοδο, που, αλιμονο, θα 'ταν κειρό-τερη απ' την πρώτη.

Κατά το μεσημέρι, μέσα στη λαύρα και στο λιοπύρι, τους οδήγησαν στο σταθμό και τους στοιβάζαν σε κάτι βαγόνια της κακιάς ώρας, που κουβαλούσαν άλογα, για να τους με-ταφέρουν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης του Νταχάου και της Πολωνίας, στα απάνθρωπα «γκέτο», σ' ένα ταξίδι χωρίς γυρισμό. Μαζί τους φόρτωσαν και τον Ζοζέφ, και τον Σιμών, και τον Μάρκο, με τις φαμίλιες τους μαζί, χωρίς αέρα, χωρίς φως, όλους, καλούς και κακούς, φτωχούς και πλούσιους, τίμους και μπαγαπόντες. Πρωτού όμως να γι-νουν όλα αυτά, έπρεπε να διασχίσουν την πολιτεία, όπου γεννήθηκαν, πόνεσαν κι αγάπησαν, γιατί ο δρόμος για το σιαθρό περνούσε μέσα από μαγαζά κι από σπίτια.

Μόλις η πένθιμη πομπή, έτοι μπορούσε να χαρακτηρί-σθεί, έφτασε μπροστά στην καινούργια αποθήκη του Ζοζέφ, που τόσα χρόνια πάλευε για να τη κτίσει και δεν την είχε χαρεί ακόμα, χίμπες ο Ζοζέφ, έσπασε τον κλοιό των Γερ-μανών φρουρών, κι έπεισε μπρούμυτα μπροστά στις πόρτες της αποθήκης, οα σε προσκύνημα, φιλώντας τα πέτρινα σκαλοπάτια της και κλαίγοντας με λυγμούς.

Ένας Γερμαναράς Es-Es, θεόρατος, πετάχτικε με το αυτόματό του, τότε, σαν κουρντισμένος, και βροντώντας τις μπότες του πάνω στο καλυτερίμι, τον ζύγωσε σκούζοντας ά-γρια:

- Λος, λος, ράους!! Άλλε τουουζάμεν!... Άλλε τουου-ζάμεν!!...

και λέγοντας αυτά, του 'δώσε μια βάρβαρη δυνατή κλω-τιά στην ράχη, ξαπλώνοντας τον φαρδύ-πλατύ στο πεζο-δρόμιο της καινούργιας του αποθήκης.

Ο Ζοζέφ, ανασκώθηκε με κόπο αργά-αργά, γεμάτος πόνο κι οδύνη, και με τα ματωμένα και λερωμένα χέρια του, τίναξε λίγο τις οκόνες απ' τα ρούχα του, οικούποισε τα δάκρυα απ' τα μάτια του, και χωρίς να τα ξεκολλήσει καθόλου πάνω απ' την καινούργια του αποθήκη, τράβηξε μαζί με το λαό του στο δρόμο του μαρτυρίου και της θυσίας...

/Από το βιβλίο «Θρακιότικες Ιστορίες»,
Εκδόσεις «Καραθανάση», Αθήνα 1998/.

Ο Αρχιστράτηγος Παν. Δαγκλής

Υπέρ της αποκαταστάσεως Ιοραπλιπικού Κράτους

Ιστορικό Σημείωμα του κ. ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ Κ. ΑΠΟΣΤΟΛΑΤΟΥ

*Σε παλαιότερο
δημοσίευμα στα
«Χρονικά», το 1997,
είχαμε παρουσιάσει
την δήλωση του
υπουργού
Εξωτερικών
της Επαναστατικής
Κυβερνήσεως του
Ελευθερίου
Βενιζέλου, Νικόλαου
Πολίτη, στη
Θεσσαλονίκη, με την
οποίαν ο έλληνας
πολιτικός
εξεδηλώνετο υπέρ
της δημιουργίας
ελεύθερου Εβραϊκού
Κράτους.
Εσημειώναμε τότε
όπι η θέση της
Κυβερνήσεως του
Ελευθερίου
Βενιζέλου (1 Ιουλίου
1917) προηγείτο
πόδι κατά τρεις μήνες
της γνωστής
δηλώσεως του
τότε Βρετανού
υπουργού
Εξωτερικών λόρδου
Άρθουρ Μπάλφουρ
που απούθυνε σε
επιστολή του προς
τον λόρδο Ρότσιλδ
(3 Νοεμβρίου 1917).*

Tην σημαντική αυτή δήλωση που απεικόνιζε τις ευρύτατες αντιλήψεις του Ελευθερίου Βενιζέλου για την αποκατάσταση δικαιών εθνικών αιτημάτων μετά την λίξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου είχαμε ανεύρει σε δημοσίευμα στο μνημόνιο σιωνιστικό περιοδικό "Pro Israel", που εξεδίδετο στη Θεσσαλονίκη με ημερομηνία 1 Ιουλίου 1917 (επομένως η δήλωση Πολίτη θα είχε γίνει και ενωρίτερα).

Την δήλωση επαναδημοσίευσε σε άρθρο του στη γλώσσα Ladino, ο πολυγραφώτας ιοραπλίτης νομικός Ασέρ Μωϋσής με τίτλο "El Movimiento Sionista En las Otras Sivdades de Grecia", το 1923.

Παράλληλη δήλωση με αυτήν του Νικολάου Πολίτη είχε κάνει την ίδια περίοδο και ο τότε (1917) Γενικός Διοικητής Μακεδονίας και νομάρχης Θεσσαλονίκης Π. Αργυρόπουλος (μετέπειτα υπουργός) στο ίδιο περιοδικό.

Και ο Αρχιστράτηγος

Ήδη ερευνώντας το δίτομο έργο (1100 σελίδες) του Στρατηγού Παναγή Γ. Δαγκλή, Αρχιστράτηγου του Ελληνικού Στρατού στην ίδια περίοδο (1917), βρίσκουμε ταυτόσημες δηλώσεις (βλ. Στρατηγού Π.Γ. Δαγκλή «Αναμνήσεις - Έγγραφα - Αλληλογραφία - Το Αρχείο του» – Επιμέλεια Ξ. Λευκοπαριδη – Τόμος Β', σελ. 367-368 – Έκδοση Βιβλιοπωλείο Ε. Βαγιονάκη – 1965).

Ο Παναγιώτης Γ. Δαγκλής (1853-1924) υπήρξε ένας από τους σημαντικούς έλληνες αξιωματικούς των αρχών του 20ού αιώνα. Το 1912-13, κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους, διετέλεσε αρχηγός του Γενικού Επιπλεού Στρατού. Αρχιστράτηγος του Στρατού και υπουργός Στρατιωτικών (1915) και το 1918 αφού διετέλεσε μέλος της Τριανδρίας Εθνικής Αμύνης της Επαναστατικής Κυβερνήσεως το 1916 (Βενιζέλος-Κουντουριώτης-Δαγκλής).

Τέλος, υπήρξε πρόεδρος της Επιπροπής του Κόμματος Φιλελευθέρων μετά την αναχώρηση (του Βενιζέλου 1920-1924).

Στο Αρχείο Δαγκλή βρίσκονται οι εξής χειρόγραφες δηλώσεις:

«Προ την Διεύθυνσιν του περιοδικού Pro Israel (επ' ενκαρφία Εθνικής Εορτής των Ιοραπλιπών Θεσσαλονίκης)».

«Μετά πολλού ενδιαφέροντος παρακολούθω την κίνησιν των Ιοραπλιπών δια την πραγματοποίησην της αποκαταστάσεως Ιοραπλιπικού Κράτους εν τη υπό των Αγγλων Ελευθερωθείον Παλαιοτίνη, τη γη ταύτη της επαγγελίας.

Εγνώρισα πλειστους των εν Ελλάδι Ιοραπλιπών, ίδια δε τους εν τη πατρίδι μου Ηπείρω εγκαταστημένους φίλους ομοεθνεis oas. Είναι νομοταγεis, φιλέργοι, ευφυεis, ελευθερόφρονεs και φίλοι της θετής πατρίδος των Ελλάδοs. Ξονούν όλα τα στοιχεία να συγκροτήσουντ Κράτοs φιλελεύθερον και πεπολιπομένον. Εύχομαι ειλικρινός να επιτύχουν πλήρωs οι προς τούτο αγώνεs των, ειs τουs οποίouς πρωτοστατεi τo aξιόλογον περιοδικόν iμωv.

Θεσσαλονίκη 6 Οκτωβρίου 1918

Π.Γ. Δαγκλής – Αντιστράτηγος

Στον ίδιο φάκελο του Αρχείου Δαγκλή υπάρχει και η απάντηση του Μεγάλου Ραββίνα της Θεσσαλονίκης, με ημερομηνία 22 Οκτωβρίου 1918.

«Προς την Αυτού Εξοχότητα των Αρχιοπράτηγον των Ελληνικού Στρατού κ. Π. Δαγκλήν».

«Την επιούσαν της μεγαλοπρεπούς λαζούσας χαρακτήρα εθνικής Εορτής των Ιοραπλιτών, αισθανόμεθα ιδιαίτεραν χαράν σημειώσαντες ότι κατά το πλειστον συνετέλεσε εις τούτο η συμμετοχή της ορχήστρας της Γενναιας Ελληνικής Φρουράς της Θεσσαλονίκης.

Η εκδήλωσης αυτή των συμπαθειών από μέρους της Υμετέρας Εξοχότητος πολὺ μᾶς συγκινεῖ και ευχαριστούμε εκ βάθους καρδιάς. Προστίθεμεν δε αυτή εις τας τόσας εκδηλώσεις ήδη υπό της Σεβαστής Ελληνικής Κυβερνήσεως και του Ελληνικού Λαού συμπαθειας εις πλειστας περιστάσεις υπέρ της Εθνικής υποθέσεως των Ιοραπλιτών μᾶς ενθαρρύνει τα μάλα».

Δια την διοργανωτικήν επιτροπήν της εορτής
Δανιδ Ματαλών, Βουλευτής

(Ο Δανιδ Ματαλών (1872-1931) έμπορος της Θεσσαλονίκης, διετέλεσε βουλευτής Θεσσαλονίκης (Μάιος 1913) και με το Κόμμα των Φιλελευθέρων στις εκλογές του 1928).

Από την ιστορία της Αντίστασης

Για όποιον διαθέτει οποιαδήποτε...

Στις 4 Ιανουαρίου 1944 στην Αγία Τριάδα (έξω από το ορεινό χωριό Καλοσκοπή) έγινε μάχη μεταξύ των Γερμανών και ανταρτικών δυνάμεων. Κατά τη μάχη έπεσαν 33 Έλληνες μαχητές.

Στην μάχη έλαβαν μέρος και 4 Ιοραπλίτες που ανήκαν στον 1ο λόχο του Ανεξάρτητου Τάγματος ΕΛΑΣ Παρνασσίδας, υπό τον λοχαγό Καλλία.

Από τους τέσσερις Ιοραπλίτες είναι γνωστό μόνο το όνομα του **Ροβέρτου Μιτράνη**, γιατρού. Στην αναμνηστική στήλη, Ήρωο Πεσόντων, αναφέρονται δύο ακόμα εβραίοι με τα μικρά τους ονόματα **Βενιαμίν** και **Δανιδ** που ίσως ήταν και ψευδώνυμα. Για τον τέταρτο δεν υπάρχει κανένα στοιχείο. Παρακαλείται όποιος γνωρίζει σχετικά στοιχεία να κατέχει πληροφορίες να απευθυνθεί στο Κεντρικό Ιοραπλιτικό Συμβούλιο Ελλάδος.

Η ΥΜΝΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ο Επίκοπος Φαναρίου κ. Αγαθάγγελος, Γενικός Διευθυντής της Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, απέστειλε την παρακάτω επιστολή, σε συνέχεια δημοσιεύματός μας στο φύλλο 190 (Μάρτιος - Απρίλιος 2004):

"Σας ευχαριστώ για την αποστολή του περιοδικού "Χρονικά" στο οποίο αναδημοσιεύεται απόσπασμα της απαντητικής επιστολής μου προς την εφημερίδα "Ορθόδοξος Τύπος". Η υμνολογία της Ορθοδόξου Εκκλησίας και η Καινή Διαθήκη ομιλούν για τον ιστορικό ρόλο του ιουδαϊκού λαού στο πάθος του Κυρίου, αλλά το μήνυμα που ουσιαστικά προσφέρουν είναι η σωτηρία του ανθρώπου, η υπέρβαση του θανάτου και η κατάλυση του κράτους του ἀδη, η ζωή και η ανάσταση. Γι' αυτό και ο ορθόδοξος ἀνθρωπος δεν αισθάνεται κακία, δεν καλλιεργεί μισαλλοδοξίες και φανατισμούς, αλλά αναπαύεται στο πολίτευμα του εκκλησιαστικού του βίου που είναι ο σταυρός και η ανάσταση. Γι' αυτό θεωρώ, ότι το δράμα του Θεανθρώπου βιώνεται μυστηρικά μέσα στο Σώμα της Εκκλησίας, σε κάθε Θεία Λειτουργία, και οι ειρηνεύοντες μεταξύ τους ποτοί μαρτυρούν στη συνέχεια την αγάπη και την ελπίδα στον κόσμο. Για το λόγο αυτό πιστεύω, ότι το μυστήριο της σωτηρίας μας και το Πάθος του Κυρίου δεν μπορεί να αποδοθεί, σύμφωνα με την ορθόδοξη διδασκαλία, την εκκλησιαστική τέχνη και παράδοση, με καμία κινηματογραφική παραγωγή. Η Παλαιά Διαθήκη και η Καινή Διαθήκη δεν είναι σενάρια και παραγωγές που καλλιεργούν επιδερμικά συναισθήματα ή φορτίζουν ψυχολογικά. Είναι ο λόγος του Θεού. Αυτού του είδους τα σενάρια και οι παραγωγές είναι προϊόντα του δυτικού πολιτισμού και δεν έχουν σχέση με το ορθόδοξο βίωμα. Ενώς πολιτισμό που αναπαράγει ευσεβιστικά και φονταμενταλιστικά προϊόντα πλέκοντας τις πολιτικές σκοπιμότητες, τις εθνικιστικές εξάρσεις με την θρησκεία και την πίστη των ανθρώπων, για να αναιρέσει το ανθρώπινο πρόσωπο και να καταλύσει την ελευθερία του".

Βιβλίο

ΔΗΜΗΤΡΗΣ
Α. ΜΑΥΡΙΔΕΡΟΥ
«Οι Υδραίοι στη Σύρο»

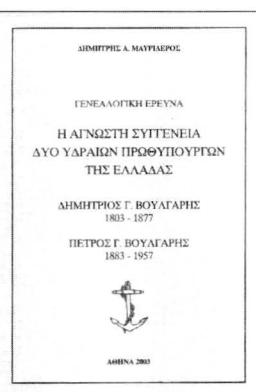
(Αθίνα, 2001)

και

**«Η αγνωστή συγγένεια
δύο Υδραίων πρωθυ-
πουργών της Ελλάδας»**

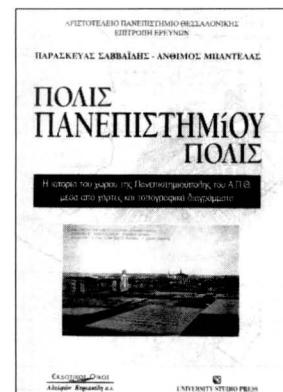
(Αθίνα, 2003)

Συνεχίζοντας τις γενεαλογικές μελέτες του ο κ. Δ. Μαυριδερός στην πρώτη αναφέρομενη μονογραφία του παρουσιάζει τα αποτελέσματα της έρευνάς του για τον εντοπισμό και τη καταγραφή των Υδραίων της Σύρου, με χρονικό προσδιορισμό της δράσης τους στο νούς και ιδιαίτερα στην Ερμούπολη, καθώς και τον ρόλο που διαδραμάτισαν στη δημόσια διοίκηση και την οικονομική ζωή της πόλης, στους τομείς συγκεκριμένα του εμπορίου, της ναυτιλίας και της

ναυπηγικής των ιουπόροφων.

Στη δεύτερη μελέτη παρουσιάζεται τη συγγένεια μεταξύ των Υδραιών πρωθυπουργών του Δημοτρίου Γ. Βούλγαρη (1803-1877) και του μεταπολεμικού, του ναύαρχου Πέτρου Γ. Βούλγαρη (1883-1953). Η συγκεκριμένη συγγένεια αποδειχτική υστερά από λεπτομερή μελέτη του συγγραφέα στο αρχείο του Π.Γ. Βούλγαρη.

ΠΑΡ. ΣΑΒΒΑΪΔΗ -
ΑΝΘ. ΜΙΑΝΤΕΛΑ
«Πόλις Πανεπιστημίου»

(Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός
Οίκος Αφώνη Κυριακίδη,
2000)

Η συγγραφή του βιβλίου έγινε στα πλαίσια του ερευνητικού προγράμματος «Ιστορία του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης» και με χρηματοδότηση του Α.Π.Θ. Η έρευνα καλύπτει την περίοδο από τη συγκρότηση του πανεπιστημιακού οικοπέδου το 1927 μέχρι το 1955, όποτε ολοκληρώθηκε η τελική μορφή και έκταση του οικοπέδου. Όπος αναφέρεται «Στο μεγαλύτερο τμήμα του χώρου που φιλοξενεί σήμερα την Πανεπιστημιούπολη, υπήρχαν κατά το παρελθόν ελληνικά και κυρίως, εβραϊκά νεκροταφεία, πριν ακόμα από την άλωση της πόλης από τους Τούρκους».

Στο βιβλίο των Καθηγητών του Α.Π.Θ. κ.κ. Παρασκευά Σαββαΐδην και Άνθημο Μπαντέλα, τοπογράφων μπανικών, περιλαμβάνονται δύο ειδικά κεφάλαια με τίτλο «Τα εβραϊκά νεκροταφεία στο χώρο της Πανεπιστημιούπολης» και «Η απαλλοτρίωση των Εβραϊκών νεκροταφείων» με πλήρη το-

ρικά, νομικά κ.λπ. στοιχεία ε-Σαιρετικού ενδιαφέροντος για την εβραϊκή ιστορία.

NESTOR MATSAS

This child
died
tomorrow

PELLA

παρίζεται από στοιχεία που την τοποθετούν σε μια ιστορική συνέχεια στο χώρο της γερμανικής –αλλά και ευρωπαϊκής– διανόσης (και τέτοια στοιχεία είναι ο μύθος της κοινής άριας καταγωγής Γερμανών και Ελλήνων, καθώς και ο αντιομούσος), αφ' ετέρου δε δεν οπτίζει την ιδεολογία κανενός από τα άλλα ολοκληρωτικά συστήματα του Μεσοπολέμου που δημιουργήθηκαν χάρη σε μια ευρεία λαϊκή υποστήριξη.

Λάβαμε επίσης:

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΟΜΟΡΦΙΑ
ΧΩΡΙΣ ΤΕΛΟΣ

Αθίνα 2004

ΠΑΝ. ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΥ
«Η Ομορφιά χωρίς τέλος»
(Αθίνα, 2004)

Ιδέες για το αληθινό περιεχόμενο της φυσικής και της αρμονικής ομορφιάς, όπως εκδηλώνονται στον κύκλο της ζωής.

Γιώργης χαλατάς

av₁Xvεύσεις

Αθίνα 2004

ΓΙΩΡΓΗ ΧΑΛΑΤΣΑ
«Ανιχνεύσεις»

(Αθίνα, 2004)

Δημιγματα-συγμότιπα από την καθημερινή ζωή, ανθρώπινες ιστορίες με πόνο κι αναμνήσεις.

“CHRONIKA”

Edition of the Central Board of Jewish Communities in Greece

36, Voulis str., 105 57 Athens , Greece, Tel.: ++30-210-32 44 315, fax: ++30-210-33 13 852

e-mail: hhkis@hellasnet.gr Web site: www.kis.gr

Summary of Contents of Issue 191, vol. 27 May – June 2004

In his article titled "**Theories of Conspiracy or The Scapegoat**", Mr. Fanis Triandafillou mentions that after September 11th and the attack on the World Trade Center many people began to see the old theory of Jewish conspiracy, which reached its heights after the end of the war in Iraq. An enraged motley crowd began to seek the driving force of the new order, in other words of the global disorder. Starting from a different point it always reaches the same conclusion... that Jews are behind all this...

On May 29, 1453 Constantinople, the capital of the Byzantium, fell in the hands of the Turks who destroyed the Byzantine Empire. Mr. Joseph Ventouras presents a **poem by the prominent Jew from Crete, Michael Cohen Balbo** (1420-1484?), which is written in Hebrew and is a lamentation of the fall of Constantinople.

The historian Mr. Haralambos Vouroutzidis who has worked on the presence of Jews in the region of Serres (Eastern Macedonia) presents the **names of Jewish citizens of Serres between 1843 up to 1925**.

Mr. Leon Saltiel presents his study on **Henry Ford's anti-Semitism** and attitude towards American Jews.

The top Greek author **Alexandros Papadiamandis** (1851-1911) was considered an anti-Semite. Latest studies by Messrs. John Plemmenos and Sarandos Kargakos prove that Papadiamandis was only an antiracist.

Vasilis S. Sinapidis publishes **memories and stories of the life of Jews from Thrace**

(Eastern Greece). The title of the publication is "The Curbstone Brokers".

In 1918 the Greek Lieutenant-General Pan. Danglis (1853-1924) had made statements in which he was claiming he was in favor of the establishment of the State of Israel. We publish a relevant **historic note by Gerasimos K. Apostolatos**.

We publish a **letter by Bishop Agathagelos**, representative of the Greek Orthodox Church, on the religious ritual songs about the Jews.

Book presentations.

Front cover: The Hebrew Alphabet

Translated from Greek by: Rebecca S. Camhi

חֲרוּנָה CHRONIKA

ΙΑΙΟΚΤΗΣ:

ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ:

Ο Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. ΜΩΥΣΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΓΡΑΦΕΙΩΝ:

Βουλής 36 • 105 57 ΑΘΗΝΑ Τηλ. 210 - 32.44.315-8

E-mail: hhkis@hellasnet.gr

Internet site: <http://www.kis.gr>

Τα ενυπόγραφα άρθρα εκφράζουν
τις απόψεις των συγγραφέων τους.

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Πολιτικά Θέματα ΕΠΕ, Υψηλάντων 25 Αθήνα, τηλ.: 210 - 72 18 421

Διανέμεται Δωρεάν

Gold Eurobank MasterCard

Μία ανεκτίμητη συλλογή ολοκληρώνεται!

Τρεις κάρτες MasterCard, μία επιλογή: Eurobank

